

FÉSÜS LÁSZLÓ*

professor emeritus
Debreceni Egyetem Általános Orvostudományi Kar
fesus@med.unideb.hu
orcid.org/0000-0002-3338-2362

A DEBRECENI EGYETEM NEGYEDSZÁZADOS JUBILEUMA, 2000–2025 AZ ELSŐ REKTORI CIKLUS 2000. JANUÁR 1. – 2001. JÚLIUS 31.

„Az életet csak visszafelé lehet megérteni,
de odafelé kell élni.”

(Søren Kierkegaard)

A debreceni felsőoktatás új korszaka kezdődött 2000-ben – az 1912-ben alapított állami egyetem 1950-ben történt több intézményre való szétválasztását évtizedekkel követően –, öt egyetemi karral, három főiskolai karral, kilenc intézettel és három társult intézménnyel létrejött az országban a legszélesebb képzési spektrumú Debreceni Egyetem négy független intézményből. A tanulmány, az akkori egyetemi vezetésben részt vevők személyes visszaemlékezéseit is bemutatva, áttekinti az integrációt előkészítő lépéseket a Debreceni Universitas Egyesülés és a Debreceni Egyetemi Szövetség keretei között, ismerteti az egyházi intézmények közvetlen integrációja elmaradásának körülményeit és bemutatja az új intézmény elindításának történéseit. A debreceni egyetemi integráció sikerességét annak különleges sajátosságai alapozták meg, így a széles bázisú vezetői összetétel, a különböző tudományterületekről rövid időre választott rektorok együttműködése, az erősen decentralizált gazdálkodás, a magas szintű klinikai tevékenységet és az agrárszakmai területeket a kapcsolódó karok működésével összefogó Orvos- és Egészségtudományi Centrum és Agrártudományi Centrum működtetése, valamint a képzési területek nagy többségének fejlődését és a tudományos kutatás fókuszált támogatását lehetővé tévő beruházási program. A szervezeti döntések alapján elindultak a belső integrációs folyamatok az informatika, a könyvtár, a nyelvi lektorátusok összevont működésében és a szakterületi koordinációs központok tevékenységével, amelyek elősegítették az oktatás és a kutatómunka területén

* Fésüs László: orvos (1972), biokémikus, egyetemi oktató, 1990-től egyetemi tanár, a Biokémiai és Molekuláris Biológiai Intézet igazgatója (1993–2013). A Magyar Biokémiai Egyesület elnöke (2005–2015), az MTA tagja 1998-tól, a Debreceni Orvostudományi Egyetem tudományos rektorhelyettese (1995–1999), rektora (1999. július 1. – december 31.), a Debreceni Egyetem rektora (2000. január 1. – 2001. július 31. és 2007–2010), az Orvos- és Egészségtudományi Centrumának elnöke (2001–2007), a Magyar Felsőoktatási Akkreditációs Bizottság elnöke (2004–2007).

Beérkezett 2025. 09. 15.

Közlésre elfogadva 2025. 10. 15.

Copyright GERUNDIUM

az összehangolt fejlesztő munkát. Konstruktív, harmonikus kapcsolat alakult ki a megalakult egyetemi szintű hallgatói önkormányzattal, kollektív szerződés keretei között az intézmény dolgozóival. Az egyetem külső kapcsolataiban meghatározó jelentőségű volt a Debrecen várossal kötött együttműködési megállapodás, a Magyar Tudományos Akadémiával kialakított kapcsolat és a részvétel az Európai Egyetemi Szövetség megalapításában. A Debreceni Egyetem identitását megalapozó közös munka, az együttműködésen alapuló bizalom és az ősi református kollégiumhoz kapcsolódó jelkép- és arculatrendszer megjelenítésének eredményeként leomlottak a szellemi falak az integrálódó oktatói, kutatói, diák és dolgozói közösségek között.

Kulcsszavak: felsőoktatás, Debrecen, integráció, előzmények, karok és intézetek, rektori vezetés, orvos- és agrárcentrumok, fejlesztési terv, beruházások, integrált működés, hallgatói önkormányzat, külső kapcsolatrendszer, identitás, logó, gerundium, arculat

THE 25TH ANNIVERSARY OF THE UNIVERSITY OF DEBRECEN 2000–2025. THE FIRST RECTOR'S TERM JANUARY 1ST 2000 – JULY 31ST 2001. A new era of higher education in Debrecen began in 2000 – decades after the 1912 founded state university was split into several institutions in 1950 – the Debrecen University was established from four independent institutions, offering the broadest range of study programs in the country with five university faculties, three college faculties, nine institutes and three associated institutions. This study reviews the preliminary steps which had been taken to prepare for the institutional integration within the framework of the Debrecen Universitas Association and the Debrecen University Association, describes the circumstances surrounded the failure of the direct integration of church institutions, and details the events connected to the launch of the new university, also presenting the recollections of those involved in the university leadership at the time. The success of the Debrecen University integration was based on its special characteristics, such as broad-based leadership, close cooperation of rectors elected for a short period from different fields of science, highly decentralized management, the establishment of the Medical and Health Sciences Center and the Agricultural Sciences Center – which combined high-level clinical work and agricultural activities, respectively, with the function of related faculties –, and an infrastructural investment program that enabled advances in the majority of educational areas and focused on support of scientific research. Based on the structural decisions, internal integration processes were launched for consolidated operation of informatics, the libraries and language departments, and in the activities of specialty coordination centers, to facilitate cooperation in educational programs and research work. A constructive and harmonious relationship had been developed with the newly formed university-level students' union and, within the framework of a collective agreement with the institution's employees. The cooperation agreement with the city of Debrecen, the interconnection with the Hungarian Academy of Sciences and participation in the founding of the European University Association were of decisive importance in the university's external relations. The joint works in developing the identity of the University of Debrecen, the creation of symbols and brand images linked to the historical Debrecen Reformed College resulted in trust-based cooperation and breaking down of barriers between the integrating communities of scholars, researchers, students, and employees.

Keywords: higher education, Debrecen, integration, background, faculties and institutes, rector's leadership, medical and agricultural centers, developmental plan, infrastructural investments, integrated operation, student's union, external relations, identity, logo, gerundium, image

Bevezetés

A debreceni felsőoktatás közel ötszáz éves történetében vannak történeti távlatból emblemikus évszámok. 1538-ban kezdte el működését a Debreceni Református Kollégium. 1912-ben alapították a Magyar Királyi Tudományegyetemet bölcsészeti, jogi, orvosi és református hittudományi karral. 1950-től a szétválás öt évtizedes korszaka következett. A Debreceni Tudományegyetemből, amely nem sokkal később a Kossuth Lajos Tudományegyetem (KLTE) nevet vette fel, kivált a Hittudományi Kar Debreceni Református Teológiai Akadémiaként (később Debreceni Református Hittudományi Egyetem, DRHE), az Orvostudományi Kar Debreceni Orvostudományi Egyetemenként (DOTE) folytatta tevékenységét, a jogásképzés pedig a jogászellenes egyetempolitika áldozatává vált, és szüneteltetésre került Debrecenben. 2000-ben a debreceni és környékbeli felsőoktatási intézmények integrációjával kezdte meg működését a Debreceni Egyetem (DE).¹

1. kép. A rektori lánc²

A DE 2000. január 1-jei indulásakor egyedülálló kihívással nézett szembe a debreceni felsőoktatás közössége, hiszen különböző ideje fennálló, működési kultúrájú és hagyományú intézmények, jelentősen eltérő képzési és tudományos tevékenységgel, mérettel és társadalmi feladattal – a tanárképzéstől az agrárgazdálkodáson át a napi egészségügyi, klinikai ellátás biztosításáig – kezdték el a közös munkát a törvény erejével létrehozott egyetemen. Az intézményi integráció nem volt előzmények nélküli, hiszen éveken keresztül készülhetett rá a debreceni felsőoktatás közössége – ennek állomásai alább röviden bemutatásra kerülnek. A tanulmány negyedszázad távlatából tekinti át a Debreceni Egyetem megalakulásának körülményeit, működésének elindítását, az első rektori

¹ *A Debreceni Egyetem története 1912–2012*, szerk. OROSZ István és IFJ. BARTA János, (Debrecen: Debreceni Egyetemi Kiadó, 2012).

² Fotó: HAPÁK József. *A Debreceni Egyetem Rejtett Kincsei* (Debrecen: Debreceni Egyetem, 2014).

ciklus döntéseit és eseményeit, személyes visszaemlékezésekkel is kiemelve az egyetem hosszú távú sikeres működését és fejlődését meghatározó történéseket.

Integrációs előzmények

A Debreceni Universitas Egyesülés és a Debreceni Egyetemi Szövetség

Debrecenben már a 80-as években, országos kormányprogramokat megelőzve történtek olyan események, többek között a Debreceni Királyi Tudományegyetem alapításának 75. évfordulójára emlékező ülés a KLTE-n, és azon Gaál Botond Református Teológiai Akadémia dékán akkori beszéde,³ amelyek jelezték az igényt az egységes egyetem kialakítására. A 90-es években pedig felerősödtek az egyeztetések a város széttagolt felsőoktatásának újraegyesítéséről; erről az akkori rektorok részletes visszaemlékezéseiben olvashatunk.⁴ A folyamatban részt vett a korábban megalakult Debreceni Agrártudományi Egyetem (DATE)⁵ és a Debrecenben megjelent főiskolai szintű műszaki képzés képviselőjében az Ybl Miklós Műszaki Főiskola Debreceni Területi Egysége, valamint az MTA Atommagkutató Intézete (ATOMKI) is.

1991-ben hivatalosan is megalakult a debreceni Universitas Egyesülés (DUE) a KLTE, a DOTE, a Debreceni Agrártudományi Egyetem (DATE), a DRHE, az MTA Atommagkutató Intézete (ATOMKI) részvételével. Ehhez csatlakozott 1995-ben az Ybl Miklós Műszaki Főiskola Debreceni Kara, a Debreceni Kölcsey Ferenc Református Tanítóképző Főiskola (DKFRTKF) 1997-ben és 1998-ban a Liszt Ferenc Zeneakadémiáról levált Debreceni Konzervatórium. Bazsa György⁶, a KLTE későbbi rektora, ezt a korszakot így idézi fel:

³ GAÁL Botond, „Az új Debreceni Egyetem negyedszázados jubileuma”, *Előzmények, Gerundium – Egyetemtörténeti tanulmányok* 16, 3–4. sz. (2025): 228–233. <https://doi.org/10.29116/gerundium/2025/3-4/10>.

⁴ *Abogy rektoraink látták. Visszaemlékezések a Debreceni Egyetem Integrációjáról*, szerk. RÓFI Mónika (Debrecen: Debreceni Egyetem, 2007).

⁵ A debreceni agrár-felsőoktatás gyökerei a Debreceni Országos Felsőbb Gazdasági Tanintézet 1968-as megalakulására nyúlnak vissza, amelyhez Debrecen város anyagi forrásokat, a Református Kollégium a Fűvészkertet és a szertárait biztosította. Ez később Debreceni Magyar Királyi Gazdasági Tanintézetként (1876–1906), majd Gazdasági Akadémiaként működött (1906–1944). 1953-ban jött létre a Debreceni Mezőgazdasági Akadémia, ebből a Debreceni Agrártudományi Főiskola (1962–1970), majd az Agrártudományi Egyetem (1970–2000).

⁶ BAZSA György: vegyész (1963), egyetemi oktató, 1990-től egyetemi tanár, a Fizikai Kémiai Tanszék vezetője (1990–1998), a KLTE TTK dékánhelyettese (1978–1982), dékánja (1985–1990), a KLTE rektorhelyettese (1990–1995), rektora (1995. július 1. – 1999. december 31.), a DE rektorhelyettese (2000–2001). A Magyar Rektori Konferencia elnöke (1997/98), az Országos Doktori és Habilitációs (ma ODT) alapító elnöke (1993–1995), majd elnöke (2000–2004), a Felsőoktatási Tudományos Tanács elnöke (2004–2007), a Magyar Felsőoktatási Akkreditációs Bizottság elnöke (2007–2012). Országgyűlési (1998–2002), Hajdú-Bihar megyei közgyűlési (2002–2006), Debrecen városi közgyűlési képviselő (2006–2010).

„Lesz-e Egyetem az Universitasból fogalmaztam meg a kérdést az 1993-ban újraindított Debreceni Szemle c. folyóirat 1. számának első tanulmányában⁷. A kérdés nem költői volt, hanem akkor már élő és valós. Az 1912-ben alapított egységes debreceni egyetem gondolata az 1949-es dezintegráció után sokáig szundított, majd éledezett, de igazán a rendszerváltás után éledt fel és erősödött. Meghatározó állomása volt ebben az öt debreceni felsőoktatási/akadémiai intézmény vezetőinek – Göncz Árpád köztársasági elnök jelenlétében és általa is aláírt – Nyilatkozat a Debreceni Universitas Egyesülés létrehozásáról 1991-ben. Ez úttörő, de természetesen nem elszigetelt akció volt, hanem a magyar felsőoktatásban, a felsőoktatás-politikában már érlelődő és a kilencvenes években egyre erősödő korszerűsítési és fejlesztési folyamatok része. Ebben a nemzetközi – európai és amerikai – felsőoktatási rendszerek megismerése és az onnan érkező támogatások (a világbanki kölcsön, a felsőoktatás fejlesztési alap [FEFA]) is fontos szerepet játszottak. Ezek alapján írhattam: S a válaszuk a kérdésre, hogy lesz-e egyetem az universitasból? – bár sok feltétel teljesülésére és sok támogatásra van szükségünk, sokat kell még dolgoznunk rajta, le kell küzdenünk nem kevés nehézséget, olykor talán áldozatot is kell hozni, de hisszük, hogy lesz, igen, lesz egyetem az universitasból.”

A DUE keretében az intézmények között meglévő oktatási, kutatási együttműködések dinamikusan fejlődtek, jelentős közös fejlesztések valósultak meg. A DUE kapta meg a debreceni felsőoktatás fejlesztésének céljaira a századfordulón épült tüzelraktanya (későbbi szovjet laktanya) mintegy 15 hektárnyi területét és lepusztult épületeit a Kassai úton. Itt készült el az épületek egy részének átalakításával, felújításával és kiegészítésével a közigazdász képzés központja. A DUE hozta létre a valamennyi debreceni felsőoktatási intézményt összekötő optikai kábeles informatikai hálózatot, amely közös számítógép- és telefonhálózatot szolgált ki, és lehetővé tette többek között a későbbi közös könyvtári informatika fejlesztését.⁸

1996 nyarán országos kormányprogramként erősödött fel a széttagolt magyar felsőoktatás integrációjának előkészítése; míg az 1993-ban elfogadott felsőoktatási törvény nem teremtett kedvező hátteret az universitas mozgalomnak, az ekkori törvénymódosítás kimondta, hogy a felsőoktatási intézmények felsorolása 1998. december 31-én lejár, ezt követően egyetem csak abban az esetben működhetett, ha több tudományterületen,

⁷ BAZSA György, Lesz-e Egyetem az Universitasból? *Debreceni Szemle* 1993, 1, 11–25. <https://dea.lib.unideb.hu/server/api/core/bitstreams/9b28c0e3-f83a-4cc3-b4ba-e0fd72ee36cb/content>.

⁸ DOMBRÁDI Zsolt, GÁL Zoltán, HERDON Miklós, PETHŐ Attila, TERDIK György, „A Debreceni Egyetem modern informatikai rendszerének (UDNET 1.0) kialakítása”, *Gerundium – Egyetemtörténeti tanulmányok* 16, 3–4. sz. (2025): 146–179. <https://doi.org/10.29116/gerundium/2025/3-4/8>. VIRÁGOS Márta, „Rendszerváltás és rendszerváltók a Debreceni Egyetem Egyetemi és Nemzeti Könyvtárában: A cédulakatalógustól az online keresőrendszerekig”, *Gerundium – Egyetemtörténeti tanulmányok* 11, 3–4. sz. (2020): 123–142. <https://doi.org/10.29116/gerundium/2020/3-4/7>.

2. kép. A DESZ székhelye

tudományterületenként több tudományágban, valamint több szakon folytat megfelelő színvonalú képzést. A törvénymódosítás definiálta a felsőoktatási szövetséget, mint az egységes felsőoktatási intézménnyé történő átalakulás maximum két évig fennálló átmeneti szervezeti keretét. A Világbank szakértőivel együttműködve elkezdődött a Felsőoktatási Fejlesztési Alap (FEFA) előkészítése, amely az integrációt és a felsőoktatás korszerűsítését kívánta szolgálni. Pályázatok kerültek kiírásra, ezeken a DUE tagintézményei sikeresen szerepeltek, teljesítve az alapfeltételként meghatározott integrációs szándéknyilatkozat elfogadását; kinyilvánították, hogy készek önként létrehozni a Debreceni Egyetemi Szövetséget (DESZ), az egységes debreceni egyetem felé vezető átmeneti intézményt. A FEFA 2 × 300 millió forintos támogatásával valósult meg a Kassai úti campuson a romos épületekből az 1998 márciusában, Magyar Bálint művelődési és közoktatási miniszter jelenlétében átadott központi igazgatási épület⁹, a Lovarda hallgatói kulturális központ építésének első üteme^{10,11} és a Jogi és Államtudományi Intézet működésére szánt épület rekonstrukciója, majd további támogatási forrással a DUE intézmények egységes telefonhálózatának kialakítása és a HÁÉV munkásszálló megvásárlása.

⁹ PILISHEGYI Péter, „A központi épület, és ami mögötte van”, in: *Egyetemünk története. A Debreceni Felsőoktatási integráció nyolc éve 1996–2004*. (Debrecen: Hajdúsági Hallgatói Önkormányzatok Kulturális Egyesülete 2005), 60–64.

¹⁰ PILISHEGYI, „A központi épület...”, 60–64.

¹¹ A Lovarda befejezése kapcsán nagy vita volt arról, hogy miért nem fejezte be a DESZ a Lovardát további világbanki forrásból. Utólag kiderült, hogy a Lovardát nem lehetett volna a később rendelkezésre álló világbanki forrásból befejezni, abból az összegből, amennyiért a DESZ inkább megvette az Egyetem sugárúti HÁÉV épületét. Később más forrást sikerült találni a Lovarda épületének igényes befejezéséhez. Ugyanakkor a HÁÉV épület megvétele egy soha vissza nem térő alkalom volt; ott volt először integrált kollégium, később a gyógytornászképzésnek és a Márton Áron szakkollégiumnak (amely a határon túlról jött magyar diákoknak adott otthont) is az tudott helyet adni.

Szintén FEFA támogatást kapott a DOTE, KLTE és a DATE közös, egyetemi szintű molekuláris biológus képzésének az elindítása 1997-ben, ami a kibontakozó integrációs folyamatok egyik oktatási sikertörténete lett¹² a DOTE és a KLTE által 1996-ban indított gyógyszerészképzés mellett.

A kormány 1024/1998. számú határozatával megalapította a DESZ-t, 1998 májusában megalakult annak szenátusa, amely megválasztotta vezetőit (Nemessályi Zsolt szenátusi elnök, Nagy Sándor¹³ elnök) és 1998. július 1-jén a DESZ hivatalosan megkezdte a működését. Tevékenységének kiemelt elemei a következők voltak:

- az Ideiglenes Intézményi Tanács (IIT), amely hamarosan átvette a DESZ szerepét, létrehozása a DESZ integrálódó intézményei delegáltjaiból,
- az integrációs törvény előkészítése során annak véleményezése és a vitás kérdésekben állásfoglalás,
- a létrejövő integrált intézmény működésének előkészítése, így az alapító okirat, szervezeti és működési szabályzat (SZMSZ), a gazdálkodási szabályzat elkészítése,
- a leendő egyetemi vezetők (rektor, gazdasági főigazgató, rektorhelyettesek, főtitkár) megválasztása.

Viták és megegyezések

Történelmi távlatból nézve, a 90-es évek felsőoktatási integrációs folyamata gördülékenynek és problémamentesnek tűnhet. Belülről látva és átélve azt, emlékszünk a vitákra és a kompromisszumkészség szükségességére. Az országos politika szintjén a viták a törvénymódosítás körül csúcsosodtak ki. Sokan nem értettek azzal egyet, hogy az integráció lényegében nem érintette a budapesti egyetemeket, és hogy az első változatokban ugyan szerepelt, de végül kimaradt a hittudományi karok bekerülésének lehetősége, amelynek törvénybe iktatását a DESZ külön levélben is szorgalmazta.¹⁴ A Parlament az integrációs törvény tervezetének vitája során elutasította Bazsa György (MSZP) és Kósa Lajos (FIDESZ–MPP) indítványát, amely a nem állami intézmények karként csatlakozását tette volna lehetővé úgy, hogy a fenntartójuk társfenntartó lehessen. Az intézmények túl korainak tartották a 2000. január 1-jei időpontot.

¹² A hároméves molekulárisbiológus-képzésbe a biológus, agrár-, vegyész- és orvosképzés második évének sikeres befejezése után lehetett belépni és több szakirányt (biokémia, genetika, mikrobiológia, orvosi biológia) felvenni; a hallgatók kezdetben a biológus diploma részeként, specializációként kapták a molekuláris biológus diplomájukat, később önálló öt éves, majd mester szak lett az Általános Orvostudományi Karon.

¹³ Nagy Sándor, fizikus (1966), 1985-től egyetemi docens (KLTE), a KLTE Természettudományi Kar dékánhelyettese (1991–1994), a KLTE rektorhelyettese (1994–1998), a Debreceni Egyetemi Szövetség elnöke (1998–1999), a Debreceni Egyetem rektorhelyettese (2000–2001), rektori főtanácsadó (2001–2004), Tudásközpont programigazgató (2004–2006).

¹⁴ Nagy Sándor, volt DESZ elnök közlése.

Számos intézmény fájdalmasan élte meg korábbi szervezeti egységeinek elvesztését, így a Debreceni Egyetem esetében azt, hogy végül a DATE szarvasi és a hódmezővásárhelyi kara¹⁵ nem lettek részei a Debreceni Egyetemnek. A DESZ és a DOTE vezetői jelentős erőfeszítéseket tettek és erős szakmai érveket kellett felhozni annak érdekében, hogy a Nyíregyházi Egészségügyi Főiskolai kart végül ne csatolják a Nyíregyházi Főiskolához. A törvénymódosítás vitájának egyik fajsúlyos résztvevője a Magyar Rektori Konferencia volt, amelyet történetesen a DOTE akkori rektora, Muszbek László¹⁶ akadémikus elnökölt, aki éppen a viták erősödése idején, 1998 februárjában lemondott tisztségéről, egy hónappal annak lejárta előtt. Erre 2007-ben így emlékezett vissza:

„Nem a funkciótól való szabadulás igénye, hanem egyfajta demonstratív lépés volt. Nekem is ugyanis az volt a véleményem, hogy az integrációt nem lehet felülről, vonalzóval meg ceruzával meghatározni. Az integrációhoz szükség van kialakult kapcsolatrendszerre, a felsőoktatási intézmények meghatározott együttműködési igényére... Előre lehetett látni, hogy olyan intézmények összekényszerítése, amelyek nem igazán tudnak együttműködni, felesleges, abból nem lesz hosszútávú együttműködés. És az azóta felbomlott integrált egyetemek példája igazolja azt, hogy nekem akkor igazam volt. A másik dolog, ami nekem akkor nagyon nem tetszett és ez még most sem tetszik, az volt, hogy Budapesten más elvek alapján ment végbe az integráció, illetve az egyenlők között voltak sokkal egyenlőbbek és kezdett kialakulni, noha aztán nem valósult meg teljesen ebben a formában, hogy Budapesten lesznek szakegyetemek, vidéken pedig integrált egyetemek.”¹⁷

A debreceni intézmények közötti integrációs együttműködés sem volt vitáktól mentes, ami az érdekek határozott képviselőjével, de felelősségteljesen zajlott. Nehéz tárgyalások folytak a DESZ társulási szerződéséről, szenátusa, majd az IIT és az Egyetemi Tanács összetételéről, belső működési rendjéről (különösen a létrejövő centrumok döntési jogköreiről), gazdálkodási rendjéről. Többségi szavazás döntött a megalakuló integrált egyetem nevééről: a Debrecenhez kötődés mellett felmerült a Kossuth Lajos Tudományegyetem név továbbvitele¹⁸, de végül a kérdés az volt, hogy az egyetem neve „Debreceni

¹⁵ A szarvasi kar a Tessedik Sámuel Főiskolához került, a hódmezővásárhelyi kar a Szegedi Tudományegyetem része lett.

¹⁶ MUSZBEK László, orvos (1966), laboratórium szakorvos, egyetemi tanár (1985), MTA tagja 1990-től, intézetigazgató (1978–2004) (DOTE, majd DE OEC Klinikai Biokémiai és Molekuláris Patológiai Intézet), a DOTE rektora (1995–1999), a Magyar Rektori Konferencia elnöke (1998–1999), a Magyar Akkreditációs Bizottság elnökhelyettese (2001–2003), az Egészségügyi Tudományos Tanács elnökhelyettese 2002-től.

¹⁷ ibid. 125–126.

¹⁸ Erről Abádi Nagy Zoltán, a KLTE 1993–1995 közötti rektora és 2003–2005 között az egyetemen belül megalakult Tudományegyetemi Karok (TEK) szervezet elnöke „Legyen-e az egyetem újra Kossuth Lajosról elnevezve?” kérdésre válaszolva fejtette ki gondolatait, Fésüs László is beszélt az egyetem névváltásáról. In: Ahogy rektoraink látták, ibid. 115. és 164.

Tudományegyetem” (aminek nincs jól értelmezhető angol fordítása) vagy egyszerűen a végül elfogadott „Debreceni Egyetem/University of Debrecen” legyen. A rektori ciklusok időtartamában sem volt kezdetben egyetértés. A több évre szóló rektori megbízások helyett az a döntés született, hogy az egyetem kezdetben visszatér a történelmi hagyományokhoz, nevezetesen a Debreceni Királyi Tudományegyetem alapításakor lerögzített és a 1912–1951 között megvalósult egyéves rektori ciklusok rendszeréhez, azzal a szintén az abban az időszakban követett szabályhoz, hogy az egyetem négy nagy tudományterületéről (2000-től az orvos-, természet-, agrár- és bölcsész tudomány¹⁹) rotálva kerültek ki az egymást követő rektorok.

Az integrációs törvény, a Debreceni Egyetem vezetőinek megválasztása

Az Országgyűlés az 1999. évi LII. törvényt (a felsőoktatási intézményrendszer átalakításáról, továbbá az 1993. évi LXXX. törvény módosításáról) 1999. június 1-jén fogadta el. Létrejött 11 integrált egyetem és 12 főiskola. Bazsa György részese volt a törvény elfogadásának:

„Bár a magyar felsőoktatás első törvénye (1993. évi LXXX. törvény a felsőoktatásról) nem teremtett törvényi feltételeket az integrációhoz, jó fél évtized elteltével – széles körű és sokoldalú viták, egyeztetések alapján – 1999-ben mégis született egy átfogó törvényjavaslat az integrációról a meglehetősen felaprózott magyar felsőoktatásban. Legyen szabad annyi személyes elemet ehhez hozzátennem, hogy országgyűlési képviselői mivoltomban (nem mellékesen a Magyar Rektori Konferencia elnökeként) sikerült meggyőzni az MSZP frakciót ennek indokoltságáról és támogatásáról, ami akkor is kivételes volt egy ellenzéki párt részéről. Így – néhány tartózkodás mellett – döntő többséggel fogadta el a törvényt a Parlament. A több mint félszáz egyetemet, főiskolát, azok különböző egységeit átrendező integráció 2000. január 1-én lépett hatályba, az intézmények számát kétharmadára csökkentette s kodifikálta – többek között – a Debreceni Egyetem megalakulását.”

¹⁹ A sorrend az első négy rektori ciklus tudományterületi képviselőjét mutatja, személy szerint Fésüs László, Györy Kálmán, Nagy János és Imre László rektorok tudományterületét. A következő rektori ciklusok három évig és három rektorválasztásig tartottak, így teljes mértékben nem valósult meg a négy tudományterület rotációs képviselője. A 2013-at követő években nem folytatódott a rotáció. Az 1912–1951 közötti időszakban az egyetemen az évenkénti rektori rotáció az alapító karok, bölcsész-, teológia-, jog- és orvostudomány, meghatározott sorrendjében történt.

1999 őszén az Ideiglenes Intézményi Tanács (amely a DOTE I. sz. Belgyógyászati Klinika tantermében ülésezett²⁰) három hónapra Lipták András (1935–2012)²¹ akadémikust, a KLTE 1990–1993 közötti rektorát választotta meg elnökének. „*Hektikus hónapok következtek a szervezeti és működési szabályzatok kidolgozása és elfogadása, a különböző választások előkészítése, a rektor- és főigazgató-jelöltek bemutatkozása*” – nyilatkozta erről az időszakról később.²²

Az IIT októberi 25-ei ülésén négy jelölt közül Fésüs Lászlót választotta meg a Debreceni Egyetem első rektorának, két jelölt közül Orosz Jánost az első gazdasági főigazgatójának.²³ A decemberi ülésen rektorhelyettesnek választotta Bazsa Györgyöt (külső kapcsolatok), Csizmazia Zoltánt (stratégiai), Édes Istvánt (informatikai, OEC elnök), Győry Kálmánt (tudományos), Imre Lászlót (tanárképzés), Kovácsné Bakosi Évát (főiskolai), Mihálydeák Tamást (pályázati), Nagy Jánost (oktatási, ATC elnök), Nagy Sándort (integrációs). Az egyetem főtitkára Borbély Zsuzsa lett a KLTE-ről, az erre a tisztségre szintén pályázó Nádas György a DATE-ről az újonnan felállított Humánpolitikai Főosztály vezetői feladatait kapta. Az IIT novemberi ülésén elfogadta a Debreceni Egyetem Alapító Okiratát, Szervezeti és Működési Szabályzatát, valamint a Gazdálkodási Szabályzatát. Ezek a szabályzatok alapozták meg az egyetem működését.

2000. január 1-jével nyolc karral, kilenc intézettel és három társult intézménnyel kezdte meg működését a Debreceni Egyetem

2000. január elsejével a Debreceni Egyetem öt egyetemi és három főiskolai karral kezdte meg működését. A három nagy jogelőd intézményből a DATE Mezőgazdaságtudományi Kara (MTK, dékán Pepó Péter), a DOTE Általános Orvostudományi Kara (AOK, dékán Berta András), a KLTE Bölcsészettudományi (BTK, dékán Balogh László) és Természettudományi Kara (TTK, dékán Borbély György), továbbá a 2000. január 1-jével létrejött Közgazdaságtudományi Kar (KTK, dékán Muraközy László) voltak az egyetemi karok. Hozzájuk csatlakozott a Hajdúböszörményi Wargha István Pedagógiai Főiskolai Kar (HPFK, főigazgató Kovácsné Bakosi Éva²⁴), a DOTE Nyíregyházi Egészségügyi Főiskolai Kara (EFK, főigazgató Lukácskó Zsolt), valamint a KLTE Műszaki

²⁰ Itt volt akkor elektronikus szavazórendszer, amelyet a DOTE a tanácsüléseire szerzett be.

²¹ LIPTÁK András, okleveles vegyész (1961), egyetemi tanár (1984), MTA tagja 1990-től, tanszékvezető KLTE, majd DE TTK Biokémiai Tanszék (1988–2000), dékánhelyettes KLTE TTK (1987–1988), rektorhelyettes KLTE (1989–1990), rektor KLTE (1990–1993), az OTKA alelnöke (1993–1997), majd elnöke (1969–1999).

²² *Abogy rektoraink látták*, 83.

²³ PILISHÉGYI Péter, „*A központi épület...*”, 94.

²⁴ A kar önálló jogelőd intézményének rövid története: a Hajdúböszörményi Óvónőképző Intézet 1971-ben kezdte meg működését a Nyíregyházi Tanárképző Főiskola tagozataként, 1974–1986 között önálló intézmény volt, 1986 és 1990 között a Debreceni Tanítóképző Főiskola része lett, majd újra önállóan működött – 1996–2000 között Hajdúböszörményi Wargha István Pedagógiai Főiskolaként.

Főiskolai Kara (MFK, főigazgató Horváth Róbert). Az Agrárgazdasági és Vidékfejlesztési Intézet (AVI, igazgató Nábrádi András), a Debreceni Konzervatórium (DK, igazgató Duffek Mihály), a Fogorvostudományi Intézet (FOTI, igazgató Márton Ildikó), a Gyógyszerésztudományi Intézet (GYTI, igazgató Mezey Géza), a Jog- és Államtudományi Intézet (JÁTI, igazgató Szabó Béla) és a Népegészségügyi Iskola (NI, igazgató Ádány Róza) a karok mellett jelentek meg. Az egyetem részei lettek kutatóintézetek: a Debreceni Tangazdaság és Tájkutató Intézet (igazgató Gonda István), a Karcagi Kutatóintézet (igazgató Józsa Árpád) és a Nyíregyházi Kutatóközpont (igazgató Lazányi János). A korábbi DOTE és DATE bázisokon Agrártudományi Centrum (ATC, elnök Nagy János), illetve Orvos- és Egészségtudományi Centrum (OEC, elnök Édes István) alakult. A DRHE, a KFRTF és az ATOMKI társult intézményei lettek az egyetemnek, delegáltjaik tanácskozási joggal részt vettek az Egyetemi Tanács (ET) munkájában.

3. kép. A Debreceni Egyetem főépülete, átadva 1932. május 15.

Az egyetem rektori hivatala az egyetem főépületének 2. emeletén, az Aula mellett, a jogelőd KLTE rektori hivatalának a helyiségeiben kezdte meg a működését, itt kaptak helyet a főtitkár mellett a rektorhelyettesek, a humánpolitikai és a jogi osztály munkatársai. A volt KLTE gazdasági főigazgatósága helyére a központi gazdasági egységek kerültek, ide több új főosztály dolgozóit a többi jogelőd intézményből jöttek. A számviteli főosztály, a központi leltári nyilvántartás ügyeinek intézése és a belső ellenőrzési rendszer a DOTE bázisán jött létre. A gazdasági főigazgatóság központja, a pénzügyi és költségvetési főosztály, valamint a közbeszerzés és a kereskedelmi osztály a DESZ addigi központi épületébe, a Kassai úti campusra költözött. Orosz János gazdasági főigazgató helyettesei Kollár József, a DESZ addigi főtanácsosa, a KLTE korábbi főmérnöke, valamint Pozsonyi Zoltán, a DOTE korábbi közigazgatási főosztályának vezetője lettek.

Az oktatói-dolgozói létszám a 2000. január 1-jei adatok szerint 7548 fő volt, ebből 4705 nem egyetemi oktatóként dolgozott az egyetemen.

A debreceni egyetemi integráció különleges sajátosságai

Az egészségtudományi és agrártudományi centrum létrejötte

Az 1999. évi LII. törvény 25. §-a mondta ki, hogy

„(9) Az integrált intézmények orvos- és egészségtudományi, illetve agrártudományi karai és az oktatómunkában is részt vevő klinikák, kutatóintézetek, tangazdaságok, tanüzemek, kísérleti telepek és gyakorlati oktatási intézmények... a kari tanácsok javaslata és az egyetemi tanács döntése alapján – szakmailag autonóm egészségtudományi, illetve agrártudományi centrumot alkothatnak. (10) A centrum vezetője az elnök, aki az alkotó karok tanácsai, mint a centrum közös tanácsa által megválasztott egyetemi vagy főiskolai tanár, egyúttal rektorhelyettes, és így az egyetemi tanács tagja. A rektor felhatalmazásával, átruházott jogkörben jogosult az illetékes szakminisztériumokkal, hatóságokkal, országos szervekkel tárgyalásokat folytatni, megállapodásokat, szerződéseket aláírni, szakmai képviselőket ellátni. Pénzügyi kötelezettség vállalására az intézményi gazdálkodási szabályzat szerint kerül sor... (12) A centrum az intézményen belül részjogkörű költségvetési egységként működhet, kincstári számlán kezelheti a (2)–(5) bekezdésekben említett feladatokra²⁵ biztosított forrásokat. E források más célra nem használhatók, miként az ezekben keletkezett hiány más intézményi forrásokból nem finanszírozható.”

A törvényhozók fejében az egyetem működésének alapelemei a karok voltak. Sok vita, levélváltás, személyes lobbitevékenység²⁶ és az Egyesült Államok intézményeinek tanulmányozása során nyert tapasztalatok²⁷ kellett ahhoz, hogy végül az integrációs törvénybe foglalják a centrumok működtetésének lehetőségét. A törvény alapján és az egyetem autonóm döntése következtében 2000. január 1-jével létrejött

²⁵ A 1999. LII. törvény 25. § 2–5. pontjai egyebek között felsorolják az egészségügyi szolgáltatás nyújtását, a betegellátást, az egészségtudományi kutatást, a szakorvos-, szakfogorvos-, szakgyógyszerészképzést, illetve az agrárterületen az ágazati kutatás-fejlesztést, a szaktanácsadói tevékenységet, a vidék- és területfejlesztést.

²⁶ Fésűs László, „Személyes gondolatok a Debreceni Egyetem Orvos- és Egészségtudományi Centrum megalakulásáról”, in: *A 100 éves Debreceni Egyetem egyik fiatal centruma: a 12 éves, ötkarú Orvos- és Egészségtudományi Centrum*, szerk. MÓDIS László. (Debrecen: Debreceni Egyetem Orvos és Egészségtudományi Centrum, 2012), 105–108.

²⁷ Az egyik példa a Debreceni Egyetem első rektora által személyesen is meglátogatott University of Kentucky volt, ahol agrárcentrum, orvoscentrum és „fakultások” centrum működtek.

- az Általános Orvostudományi Kart, a Fogorvostudományi Intézetet, a Gyógyszerésztudományi Intézetet (2000. februári döntéssel), a Népegészségügyi Iskolát, az Egészségügyi kart és a klinikákat magába foglaló Orvos- és Egészségtudományi Centrum (OEC), és
- a Mezőgazdaságtudományi Kart, az Agrárgazdasági és Vidékfejlesztési Intézetet (2000. februári döntéssel) és az agrár kutatóintézeteket összefogó Agrártudományi Centrum (ATC).

A centrumok biztosították a hozzájuk tartozó karok és intézetek koordinációját és működtetési hátterét amellet, hogy teljes felelősséggel irányították az egészségügyi ellátást és a klinikák működését, illetve az agrárgazdálkodást és az agrár kutatóintézeteket.

Édes Istvánnak²⁸, az OEC első elnökének idekapcsolódó gondolatai:

„Hogyan lettem én az első centrumelnök? Érdekes módon Fésüs László, aki Muszbek Lászlótól vette át még a DOTE idejében (1999) a rektori pozíciót, engem választott klinikai rektorhelyettesnek. Egy kicsit meglepődtem, mivel 1994-ben kerültem Debrecenbe a Szív-Tüdő Klinika élére és még kicsit új személynek éreztem magam a »Cívis« városban. Ugyanakkor ez a klinikai rektorhelyettesi pozícióm csak kb. fél évig tartott, mivel jött a nagy egyetemi átalakulás, kialakult a jelenlegi struktúra. Mivel az átalakulás kapcsán az volt a jelszó, hogy az 'orvosi centrum = klinikum', így varázsütesre klinikai rektorhelyesből centrumelnök lettem. Ha jól emlékszem ez egy sima, és gyors átmenet volt (a speciális helyzetből adódóan). Tehát szinte az ölembe hullott a kinevezés. Ugyanakkor nagy szerencsémre a megalakult Debreceni Egyetemen az első rektornak Fésüs Lászlót választották meg, aki mindenben támogatta az újonnan létrehozott DEOEC-et. Az orvoscentrum, a klinikák és a kapcsolódó karok és intézetek szövetsége, kicsit állam az államban volt, mivel saját gazdasági hivatalunk volt (elsősorban az OEP források kezelésére), és erős, meghatározó struktúra lett, relatíve stabil gazdálkodással (általában pozitív szaldóval).

Érdekes módon a másik két vidéki orvosegyetemen nem így gondolkoztak. Az egyik helyen kifejtették, hogy az orvoscentrum csak kifelé jelenik meg, befelé kvázi nem létezik. A másik vidéki egyetemen pedig meg sem alakult az orvoscentrum. Az orvoscentrum modellünkkel egyedül maradtunk (a Semmelweis Egyetem orvosegyetem maradt – tehát nem kellett centrum). Hogy miért nem éltek az egyéb vidéki orvosegyetemek a törvény adta orvoscentrum alapítás

²⁸ ÉDES István, orvos (1977), kardiológus (1981), egyetemi tanár 1994-től, MTA doktora (1995), a DOTE klinikai rektorhelyettese (1999), DEOEC centrumelnök és informatikai rektorhelyettes (2000. január – 2001. július 31.), majd klinikai centrumelnök helyettes (2001–2007). 2014–2017: Klinikai Központ elnök. 1994–2017: klinikaigazgató, Kardiológiai és Szívsebészeti Klinika. 2005–2007: „Augusztá” project szakmai vezetője. 2000–2003: a Kardiológiai Szakmai Kollégium elnöke. 2000–2003: a Magyar Kardiológus Társaság elnöke.

lehetőségével az számomra mindig egy talány volt. Amennyire ezt kívülről meg lehetett ítélni, személyes vezetési ambíciók/problémák/összeférhetlenségek álltak a háttérben.

2000-ben a Debreceni Egyetemen az a döntés született, hogy a centrumelnök eleve rektorhelyettesi pozícióval rendelkezik, és akkor átmenetileg megbíztak az informatikai ügyek koordinálásával (később ezt a feladatot az informatikai kar átvette). Ebben az időben indítottuk el az egységes orvosi informatikai rendszer bevezetését és fejlesztését (MEDSOL), ami a lehetőségekhez képest hosszú évekig jól működött.

A DEOEC működési rendje gyorsan kialakult és stabilizálódott. A későbbi centrumelnökök (2001 és 2007 között Fésüs László, ebben az időszakban klinikai centrumelnök helyettesként voltam a vezetés része) és az orvoskari dékánok kapcsolata – a kezdeti időkben is, azt követően is – kiegyensúlyozott és harmonikus volt. Több nagyobb volumenű projektet indítottunk el: többek között hallgatói lakópark kialakítása, klinikai fejlesztési programok és felújítások tervezése/létrehozása, informatikai hálózat továbbfejlesztése. Ekkor fogalmazódott és valósult meg az Augusztia project (szív- és érrendszeri klinikák összevonása).

Véleményem szerint a DEOEC működésének több mint 10 éve alatt jól funkcionált, teljesítette az elvárásokat. Ugyanakkor a törvényi változások miatt 2014-től meg kellett szüntetni ezt a szerveződési szintet, és Debrecenben is megalakult a »Klinikai Központ (KK)«. A KK a klinikák összességéként működik, ebben a szervezeti egységben már nincsenek képviselve az orvos- és egészség-tudományi karok. A sors érdekes fordulata, hogy a KK megalakulását követően én lettem az első elnök, akinek megint meg kellett alapoznia a működési modellt/gazdálkodást stb. – de ez már egy másik történet.”

Nagy János²⁹, az ATC első elnökének gondolatai az agrárcentrumról:

„Az 1868-ban alapított jogelőd agrárfelsőoktatás nem volt korábban része a Debreceni Egyetemennek. A debreceni agrárfelsőoktatás integrációja a Nyíregyházi és a Karcagi Kutatóintézetet is magába foglalva az ATC-t az észak-alföldi régió meghatározó felsőoktatási és kutatási intézmény részévé tette, amely példaként szolgált a magyar agrárfelsőoktatás számára. A centrum kiemelt eredménye, hogy a más szakterületekkel kialakított együttműködések megsokszorozódtak. Itt hasznosítottuk a DATE kiváló, nemzetközi szinten elismert vállalati gazdaságtani

²⁹ NAGY János, okleveles agrármérnök (1975), mérnök tanár (1983), egyetemi tanár 1996-tól, az MTA mezőgazdaság-tudományi doktora (1997), a Debreceni Agrártudományi Egyetem oktatási rektorhelyettese (1998–2000), a Debreceni Egyetem oktatási rektorhelyettese (2000–2002 és 2003–2005), majd a Debreceni Egyetem rektora (2002–2003 és 2005–2007), a Magyar Rektori Konferencia Állami Egyetemek tagozat elnöke (2006–2007), az Agrártudományi Centrum elnöke (2000–2002 és 2007–2014), 2015-től a Magyar Fajta minősítő Bizottság elnöke.

tanszékén megszerzett korszerű ismereteket. Korábban a vidék elsősorban a helyi mezőgazdasági vállalatok működéséből és az ott végezhető munkából, azok eredményességéből és hasznából gyarapodott. A modern gazdasági kihívások miatt újra felértékelődött a vidékfejlesztés. Ahhoz, hogy a vidék tovább fejlődhessen modernizálni kellett az egyetemi képzést is. Ez kezdetben az európai ismereteket jelentette, majd önálló tárgyak, szakok terve alakult ki és összeállt egy komplex térségi vidékfejlesztési oktatási és kutatási program. Magyarországon elsőként a DE ATC kezdeményezte a Vidékfejlesztési Kar alapítását. Ma Gazdaságtudományi Karként kiváló színvonalon működik.”

Az integrációs beruházási program

A Világbank a felsőoktatási integrációs folyamatban tartó intézménycsoportoknak 30-30 millió dollárt biztosított beruházásokra,³⁰ amelyhez Intézményfejlesztési Tervet (Institutional Development Plan, IDP) és Beruházási Tervet (Capital Investment Plan, CIP) kértek. Ezek elkészítését a DESZ-ben alakult Világbanki Programiroda háttérével háromtagú koordinációs munkabizottság irányította, aminek Csizmazia Zoltán, Fésüs László (a bizottság vezetője) és Nagy Sándor voltak a tagjai, munkájukat Borbély Zsuzsa, a KLTE főtitkára segítette. Nagy Sándor, aki 2000-től integrációs rektorhelyettes volt, erre a feladatra így emlékszik vissza:

„1995-ben egy pénzügyminiszteri korlátozó intézkedéscsomag a felsőoktatási intézményekben mintegy 20%-os béalapcsökkenéssel járt. Az 1996-ra tervezett újabb elvonások elnapolása érdekében a felsőoktatási intézmények vezetői a források felhasználásában nagyobb hatékonyságot megcélzó reformprogram elfogadásáról állapodtak meg az oktatási kormánnyal. A kormány a Világbank közreműködését kérte a reformprogram kidolgozásában és megvalósításának finanszírozásában. A program hangsúlyos elemként tekintett a széttagolt magyar felsőoktatási rendszer intézmények integrációjával (összevonásával) történő ésszerűsítésére. A Bank szakértői négy vidéki intézménycsoport (Debrecen, Szeged, Pécs és Kecskemét) közös Intézményi Fejlesztési Tervének kidolgozását segítették. A hitelből csak az integrációban résztvevő intézmények részesülhettek akkor, ha integrációs szándék megalapozottsága bizonyítást nyert és a Világbank követelményeinek megfelelő intézményfejlesztési tervben bemutatták, hogy milyen beruházásokat akarnak, s ezek milyen költségekkel járnak. Azt is be kellett mutatni, hogy milyen a már meglévő épületek kihasználtsága, az új épületek

³⁰ A világbanki szerződés Magyarországnak 150 millió dollárt biztosított, amihez a kormány még 100 milliót adott. Az 50 milliárd forintnyi összeg a teljes magyar felsőoktatás átalakítását, fejlesztését célzó hatéves program forrásául szolgált.

mennyivel csökkentik a helyhiányt és járulnak hozzá az intézmény hosszú távú fejlődéséhez. A debreceni felsőoktatás közös, angol nyelvű IDP-jének első változatában 1997-ben került benyújtásra. Ezt a Világbank szakértője értékelte, és bizonyos részeinek átdolgozását javasolta. Az átdolgozott IDP-t a Bank újabb szakértője véleményezte, és abban további átdolgozásokat javasolt, és ez még néhányszor, hasonló formában megismétlődött. A türelmes, kitartó munka végül eredményt hozott, a Felsőoktatási Tudományos Tanács kedvező minősítése alapján 1999-ben elfogadásra került az IDP. Ezt követte a CIP, valamint az akadémiai, szervezeti és egyetem-menedzsment reformokat tartalmazó Cselekvési Terv kidolgozása. A CIP 30 millió USD értékben mintegy 23 ezer négyzetméter összterületű új épület létesítését irányozta elő.”

A debreceni tervek három kiemelt stratégiai célon alapultak: *i)* minél több képzési terület, kar és szolgáltató tevékenység kapjon fejlődési lehetőséget; *ii)* kiemelt figyelmet kaptak az új és várhatóan jelentősen nagy növekedési potenciállal rendelkező képzési területek; *iii)* növekedjen a laboratóriumi kutatási háttér, különös tekintettel az interdiszciplináris programokra. A Társadalomtudományi és Egészségtudományi Oktatási Központ (TEOK) jelentősen bővülő hátteret adott a közgazdász- és a jogászképzés fejlesztésének, a diplomás egészségügyi szakemberek képzésének és a népegészségügyi kutatásoknak; utólag könyvtári épületrésszel egészült ki. A Táj- és Vidékfejlesztési Központ (TVK) megteremtette az Agrárgazdálkodási és Vidékfejlesztési Intézet saját oktatási, kutatási bázisát, a Mezőgazdaságtudományi Kar is új fejlesztési lehetőséget kapott az átköltözéssel kiürült épületrészekben. Az Élettudományi Épület és Könyvtár (ÉÉK) modern körülmények között interdiszciplináris, molekuláris élettudományi kutatások feltételeit teremtette meg a három karról (AOK, MTK, TTK) odaköltöző intézetekben, a nagy léptékű tanterem, szemináriumi terem és oktató laboratóriumi bővülés jelentős növekedést tett lehetővé az angol nyelvű térítéses orvos- és fogorvosképzés, majd

4. kép. A Társadalomtudományi és Egészségtudományi Oktatási Központ épülete

egyéb képzési területek hallgatói létszámában. Az ÉÉK épület korszerű könyvtári szolgáltatást is megteremtett, és később ide került az egyetem informatikai szolgáltató központja. Az ÉÉK-be költözéssel kiürült helyeken elhelyezkedhetett a teljes Fizika Intézet a Bem téren, az egyetem főépületében több hely jutott a Bölcsészettudományi Kar tanszékei számára, a DOTE Elméleti Tömb emeletein (ahonnan az AOK Biofizikai, Biokémiai és Humángenetikai intézete költözött az ÉÉK-be) a GYTI tanszékek és az AOK molekuláris medicina programjának fejlesztései kaphattak helyet.

A tervezett beruházások helyszíneiről döntés született: a tervezett élettudományi épület a főépület mögötti sportpályák helyére, a társadalomtudományi és egészségügyi épület a Kassai útra, a vidékfejlesztési központ a DATE campusára került.³¹

5. kép. A Táj- és Vidékfejlesztési Központ épülete

Az ideiglenes beruházási megállapodás 2000. március 3-án került aláírásra Béres István kormánybiztossal, ezt követően még három alkalommal módosult. Elkészült az egyetem által vállalt intézményfejlesztési feladatok, határidők, felelősök felsorolását tartalmazó Kondíció Lista és az erre alapozott Cselekvési terv. A három új épület létesítésére irányuló beruházások konkrét előkészítése a 2000. év második felében indult el. Mindhárom épületre meg lettek kötve a tervezői szerződések a sikeresen lebonyolított pályázatok eredményeként. A TVK, valamint a TEOK építési engedélyt kaptak, elkészültek a tendertervek, a kivitelezők kiválasztása közbeszerzési eljárással elkezdődött, mindkettő kivitelezése megkezdődhetett 2001 nyarán, 2002-es átadási határidővel,

³¹ A beruházási tervek elengedhetetlen feltétele volt, hogy az egyetemi területeknek legyen elfogadott rendezési/szabályozási tervük; ezt a volt DOTE és KLTE (Egyetemváros) területére 2000. május 4-én fogadta el Debrecen város közgyűlése.

amit a kivitelező tartani tudott. Az Élettudományi Épület és Könyvtár (ÉÉK) engedélyes és tendertervei elkészülte után, 2002 tavaszára volt várható a kivitelező kiválasztása, majd 2004 tavaszára az épület átadása – ez végül 2005-ben valósult meg.³²

6. kép. Az elkészült Élettudományi Épület és Könyvtár³³

A debreceni integrációs modell sikerének titka

Győry Kálmán³⁴, aki az első rektori vezetésben általános és tudományos rektorhelyettes volt, negyedszázad távlatából így fogalmaz:

„A 2000. január 1-jén létrejött integrált Debreceni Egyetem az ország legszélesebb spektrumú és az egyik legnagyobb hallgatói létszámmal rendelkező egyeteme. Ma már megállapítható, hogy az akkori korszakos lépés sikertörténeté vált. Miben látom a több szempontból egyedi debreceni modell sikerének titkát?

- A jogelőd intézményekben a nagy többség akarta az integrációt.
- Hosszú és alapos előkészítés történt. A munkának a TTK dékánjaként (1993–1998) magam is részese voltam.
- Az integrált egyetem első választott vezetője koncepciózus, széles látókörű, rátermett vezető volt, aki tudta, hogyan kell »összerakni«, megszervezni és hatékonyan működtetni egy európai léptékű és szakmai súlyú nagy egyete-

³² A beruházási programok sikeres megvalósításában kiemelkedő szerepe volt Kollár József gazdasági főigazgató-helyettesnek.

³³ Forrás: <https://debrecen.hostexp.com/?locale=hu>.

³⁴ GYÖRY Kálmán, matematikus (1964), egyetemi tanár 1985-től, az MTA tagja 1993-tól. A Kossuth Lajos Tudományegyetem Természettudományi Karának dékánja (1993–1998), a Debreceni Egyetem általános és tudományos rektorhelyettese (2000. január 1. – 2001. július 31.), majd rektora (2001. augusztus 1. – 2002. július 31.), prorektora, illetve rektorhelyettese (2002. augusztus 1. – 2004. július 31.), a Magyar Felsőoktatási Akkreditációs Bizottság alelnöke (2012–2018), a Gróf Tisza István Debreceni Egyetemért Alapítvány kuratóriumának tagja 2021-től.

met. Hozzáértéssel válogatta meg vezetőtársait. Az első ciklusban általános és tudományos rektorhelyettesének kért fel.

- Emlékezve az 1940-es és a megelőző évek egyetemi gyakorlatára, bölcs döntés volt a rotáció újbóli bevezetése a rektori vezetésben. Az integrálódott négy nagy tudományterület az első négy vezetői ciklusban előre megállapított sorrend szerint egy-egy évre adott rektort az egyetemnek. A második ciklusban a reál területéről én voltam a rektor. A négy rektor a negyedik ciklus végéig tagja maradt a rektori vezetésnek. Ez rendkívül hasznosnak bizonyult, biztosította a vezetésben többek között az érdekek egyeztetését és a folyamatosságot.

A sikeres szervezeti integráció befejezése után, a második ciklusban megkezdődött a tartalmi integráció, ami már hosszabb időt vett igénybe. Az említett korábbi döntések nagymértékben segítettek az egyetemen az integráció következtében kialakult feszültségek és bizalmatlanság oldását, az együttműködés segítségét és fokozását, az új egységes identitás kialakulását, a külső kapcsolatrendszerünk jelentős kiterjesztését és hatékonyabbá tételét, az érdekérvényesítő képességünk jelentős mértékű erősítését.

Az integráció sikerei húsz év után lehetővé tették egy második, korszakos döntés meghozatalát, az alapítványi egyetemre való átalakulást. 2000 óta a Debreceni Egyetem az ország egyik legsikeresebb egyeteme, rangja van itthon és külföldön egyaránt. Megtiszteltetés számomra, hogy az egyetem mindkét nagy, korszakváltó átalakításában részt vehettem.”

A Debreceni Egyetem Tanácsának első ülése

Az egyetem működésének elindításának részletei az Egyetemi Tanács első ülésének napirendjei és tárgyalt témái alapján idézhetők fel. Az ülésre még az I. Belgyógyászati Klinika tantermében került sor.³⁵

Az ülés a jegyzőkönyv szerint rektori beszámolóval kezdődött.³⁶

„A rektor beszámol arról, hogy bő egy hónapja, január elsejével megalakult a Debreceni Egyetem. Elsődleges feladatuknak tekintették, hogy beinduljon az egyetem működése. Január 3-án rendkívüli rektori tanácsülést hívtak össze, ahol átnyújtották azokat a vezetői megbízásokat, melyek azért váltak szükségessé, hogy a működőképességet és a döntési mechanizmusokat fenntartsák. Így megbízást

³⁵ Az ET későbbi üléseire az egyetem főépületének X-es tantermében került sor, egészen 2007 szeptemberéig, amikor az akkori rektori vezetés az Aulában alakította ki az akkor már Szenátusként működő testület üléseinek a feltételeit. Az Egyetemi Tanács 2000 decemberéig 81 tagú volt, létszáma akkortól 57-re csökkent.

³⁶ Egyetemi Tanács 2000. február 10., Jkv. 5–9., kivonatolva.

kaptak a centrumelnökök és mindazon munkakörben dolgozók, akik korábban a jogelőd intézményeknél vezetői beosztásban voltak, illetve rektori hatáskörbe tartoztak. E személyek beosztását különböző centrumok elnökéhez, illetve rektorhelyettesekhez rendelték. Az egyetem vezetése megkötötte a szerződést valamennyi jogelőd intézmény esetében a tovább működtető gazdasági egység akadémiai vezetőjével és gazdasági vezetőjével, ismertek azok a működési szabályok, amelyek alapján tevékenykedhetnek az átmeneti 2000-es évben. Tisztázták a rektorhelyettesek feladatköreit, hogy melyik bizottságot vezetik, illetve milyen szabályzatok fognak hozzájuk tartozni. A működési rend kialakításának része volt a rektori vezetés üléseinek a rendje. Minden csütörtökön ülésezik a rektori vezetés a rektorhelyettesekkel, a főtitkár asszonnyal, a humánpolitikai osztály vezetőjével és az egyetemi jogással kiegészülve; előkészítik, illetve operatív ügyekben meghozzák a döntéseket. Általában minden 2. héten a vezetői értekezletet rektori tanácsülés követi. Ezekről az ülésekről emlékeztető készült, amely nyilvános az egyetemi polgárok számára, a rektori hivatalban bármikor megtekinthető.

Jan. 4-én az oktatási minisztériumban a felsőoktatást irányító államtitkárral, Kiss Ádámmal folytattak részletes konzultációt az év várható feladatairól.

Az újonnan megalakult Közgazdaságtudományi Kar ideiglenes dékáni megbízását Muraközy László, a Fogorvostudományi Intézetben az igazgatói megbízást Keszthelyi Gusztáv kapta. Bejelenti, hogy valamennyi egyetemi tanár munkáltatói jogköre átkerült rektori hatáskörbe.³⁷

Elmondja, hogy Matúz Évát kérte fel egyetemi szinten a jogi ügyek összefogására. Azt tapasztalta, hogy sok jogászt foglalkoztatnak a különböző szervezeti egységek, és mivel a debreceni egyetemen egy jogi személy, nem tehető meg, hogy függetlenül és az egyetemi vezetés tudta és meghatalmazása nélkül képviseljenek ügyeket.

Januárban sajtótájékoztatót tartottak az egyetem működésének elindításáról. Hangsúlyozottan kéri, hogy az egyetem területén sajtótájékoztatót tartani csak a vezetés tudtával lehet. Ez nem azt jelenti, hogy valaki a saját véleményét bármikor nem közölheti a sajtóban magánemberként. A sajtóreferens Móri Marianna lett.

Elmondja, hogy a város polgármesterével, Kósa Lajossal áttekintette a legfontosabb közös ügyeket. A mai napon délelőtt a város közgyűlését is meglátogatta a Győry Kálmán és Imre László rektorhelyettesekkel és a gazdasági főigazgatóval. Ott bemutatkoztak és kérték a debreceni egyetem támogatását, Továbbá kérték, hogy az egyetem központi telephelyének városrészét nevezzék el Egyetemvárosnak.³⁸

Megalakult a közös közalkalmazotti tanács, amelynek vezetője Fekete Istváné gyógyszerésznő lett. Az Egyetemi Élet című lap a debreceni egyetem hivatalos

³⁷ Az egyetemi tanári pályázatok elbírálása az Egyetemi Tanács hatásköre volt, a docensi pályázatok kiírásáról a rektor döntött, a kari intézetek és tanszékek igazgatói kinevezéséről az integrált működés első éveiben az Egyetemi Tanács szavazott.

³⁸ Az EGYETEMVÁROS táblák rövidesen kihelyezésre kerültek és máig láthatók.

lapjaként fog működni³⁹. A Hajdúsági Hallgatói Önkormányzattal⁴⁰ megbeszéltek a következő időszak teendőit.”

A rektori beszámolót követően az alábbi napirendi pontok megtárgyalása és döntések meghozatala következett. Sor került a szervezeti és működési szabályzat módosítására, benne a tanszékvezetői megbízatások rendjének módosításával. Az ET elfogadta a 2000. évi költségvetés kiindulási elveit. Létrehozta a Gyógyszerésztudományi Intézetet, valamint az Agrárgazdasági és Vidékfejlesztési Intézetet. Jóváhagyta a Népegészségügyi Iskola csatlakozását az Orvos- és Egészségtudományi Centrumhoz. Felhatalmazta az egyetem vezetését együttműködési szerződés megkötésére a Hafai és a Nagyváradai egyetemekkel. Hozzájárult a menedzser szakirányú továbbképzési szak és a minőségügyi szakirányú továbbképzési szak indításához. Elfogadta az oktatási bizottság összetételét és a bizottság három albizottságának – Kredit, Hallgatói nyilvántartási, Élethosszig tartó tanulás – elnökeire vonatkozó javaslatot, valamint jóváhagyta az előterjesztett további bizottságok névsorát. Megtárgyalta a Tisza István szobor újrafelállításának ügyét. Elfogadta az egyetem nevének rövidítésére tett javaslatot: az egyetem latin nevéből kiindulva – Universitas Debreceniensis – a UD (University of Debrecen) és a DE rövidítések használatát. Tájékoztató történt az integrációs beruházások helyzetéről, a soron következő teendőkről, a beruházási program átdolgozásáról.

Az „alkotmányozás” időszaka

Az egyetem működtetésének meghatározó része a szabályzatok rendszere. Bár néhány szabályzat már az IIT ülésein megszületett, az „alkotmányozás” időszaka a Debreceni Egyetemen döntően a 2000-es év volt. Az IIT által elfogadott Szervezeti és Működési Szabályzat és a Gazdálkodási Szabályzat is jelentős mértékben változott a nagyszámú minisztériumi észrevételek után. Összesen 31 szabályzatot⁴¹ alkotott az Egyetemi

³⁹ A nyomtatásban megjelenő lap példányszáma 2000-ről 6000-re emelkedett, havonta kétszer jelent meg, a három szemeszterben összesen 24 szám, amelyekben egyre jobban tükröződött az egyetem sokszínű élete. A főszerkesztő 2000-ben Várad Ferenc volt, őt 2001-től Gőz József követte, aki 1972–82 között már volt a lap főszerkesztője.

⁴⁰ Hajdúsági Hallgatói Önkormányzatok Kulturális Egyesülete (HAHA): a jogelőd intézményi hallgatói önkormányzatok mint szervezetek voltak a tagjai, részt vett pl. a Lovardával kapcsolatos tárgyalásokon, átadása után annak üzemeltetője lett, célja volt többek között a jogelőd intézmények minden hallgatója számára közös programok (EFOTT, Egyetemi Napok szervezése). Létrehozta a Campus Kft.-t, amelynek tulajdonosai (HAHA, Agrár HÖK, DOTE HÖK, Kossuthos Hallgatókért Egyesület) közé 2001-ben a Debreceni Egyetem is belépett, ekkor a Campus Kft. kht.-vé alakult, és számos tevékenységet vett át az egyetemtől (a Lovarda mellett a Kazánház, a Klinikai mozi, a PONT szolgáltató központ üzemeltetését). A Campus Kht. később újra kft. lett, nevéhez kötődik a nagy sikerű Campus fesztivál.

⁴¹ Több ezek közül az SZMSZ mellékletébe került, így pl. a Munkáltatói Jogkör gyakorlásának rendje, az Egyetemi címek és kintüntetések adományozásának szabályzata.

Tanács a rektori vezetés és a különböző bizottságok előterjesztésére. A szabályzatok megfelelő hátteret teremtettek az egyetem hatékony működéséhez. Összesen 16 bizottságot hozott létre az ET, köztük a Minőségbiztosítási (Promóciós) Bizottságot (amely véleményezte a docensi és egyetemi tanári előterjesztéseket), a Kiadói és Jegyzetbizottságot, a Művészeti és Közművelődési Bizottságot és a Rektor felett munkáltatói jogkört gyakorló bizottságot (amely a jogelőd intézmények korábbi, nem rektorhelyettségé válasszott rektoraiból állt össze).

A Közalkalmazotti Tanács és a három jogelőd egyetem tovább működő szakszervezeteivel történt hosszas egyeztetések (különösen a klinikai állásokon lévők érdekeit képviselő DOTESZ szakszervezettel) után 2000 vége előtt aláírásra került a Kollektív Szerződés, majd a Szociális és Jóléti Megállapodás⁴², amelyek hosszú évekig érvényben maradtak.

Az integrált működés első évében lehetőség kínálkozott a debreceni felsőoktatás történelmi hátterén az egyetemi integráció teljessé tételére,⁴³ ugyanis 2000 szeptemberében a DE ET kinyilvánította, „hogy a Debreceni Egyetem, valamint a DRHE és a DKFRTKF teljes egyesülését kívánja elérni, a két utóbbi intézményt kész befogadni az egyetem szervezetébe, egyházi fenntartásukra tekintettel lévő, sajátos jogállású karokként – a két intézmény tanács és fenntartójuk egyetértése esetén”.⁴⁴ A DRHE és a DKFRTKF pedig szándéknyilatkozatban jelezték csatlakozási szándékukat a DE-hez. Részlet az ET 2000. novemberi ülésén elhangzott rektori beszámolóiból:⁴⁵ „Tájékoztatja az Egyetemi Tanács tagjait arról, hogy a debreceni egyházi felsőoktatási intézményekkel kapcsolatos integrációs tárgyalások elkezdődtek. A Debreceni Egyetem, a Debreceni Református Hittudományi Egyetem és a Debreceni Kölcsey Ferenc Tanítóképző Főiskola Tanácsai benyújtották ezzel kapcsolatos állásfoglalásaikat. November 28-án a kezdik el a tárgyalásokat a Tiszántúli Református Egyházkerület és az Oktatási Minisztérium képviselőivel a Debreceni Egyetemen.” A novemberi megbeszélésről a következő ET-ülésen így számolt be a rektor:⁴⁶

„Az Oktatási Minisztériumot dr. Réffy József főosztályvezető, az Egyházkerületet dr. Bölskei Gusztáv püspök úr, a Hittudományi Egyetemet ifj. dr. Fekete Károly rektor úr, a Debreceni Egyetemet a rektor, Imre László és Nagy Sándor rektorhelyettesek képviselték a tárgyalásokon. A megbeszélésen részt vettek az érintettek jogászai is. Két szinten fog folyni az előkészítő munka. Az Oktatási Minisztérium fogja végezni a törvényi előkészítést, a Felsőoktatási Törvény

⁴² Hatékony előkészítésükben és az egyeztető tárgyalások sikerességében jelentős szerepe volt Pozsonyi Zoltán gazdasági főigazgató helyettesnek.

⁴³ Az egyházi intézmények lehetséges integrálódása jelentős támogatást kapott azon a 2000. október 31-ei megbeszélésen, amelyre a Tisza-szobor újra felállítására Debrecenbe látogató miniszterelnökkel került sor.

⁴⁴ Egyetemi Tanács, 2000. szeptember 14., Jkv. 2. sz. melléklete.

⁴⁵ Egyetemi Tanács, 2000. november 23., Jkv. 5.

⁴⁶ Egyetemi Tanács, 2000. december 14., Jkv. 6.

módosítását. Debrecenben – minisztériumi részvétellel – azokat a kérdéseket tekintjük át, amelyek a különböző területeken, az SZMSZ, a hallgatói felvétel és minden egyéb, pl. gazdasági, gazdálkodási kérdésekben konkrétumként fölmerülnek. A legtöbb kérdést egy egyezmény formájában igyekeznek rögzíteni, amely a három fél között valószínűleg a jövő év folyamán megszülethet. Párhuzamosan persze a törvénymódosítással.” A tárgyalások végül nem vezettek eredményre. Annak ellenére, hogy 2001-ben a minisztérium két alternatívát is ajánlott a Debreceni Egyetem és a debreceni egyházi felsőoktatási intézmények integrációjának jogi szabályozására.⁴⁷ Az integráció elmaradásának egyik magyarázata lehet az 1997-ben elfogadott és 1999-ben ratifikált vatikáni szerződés⁴⁸ hatása, amely felelősítette az egyházakban a független felsőoktatási intézmények fenntartásának és létesítésének igényét.

A Debreceni Egyetem továbbra is érvényben lévőnek tekintette a DRHE és DKFFRTRKF befogadásának szándékáról hozott döntését, az együttműködés pedig sikeresen tovább folytatódott a társult tagsági keretekben. Együttműködési megállapodások születtek (az ATOMKI-val is), amely biztosította az egymás testületeiben való részvételt, illetve olyan közös kérdésekben a szavazati jogot, amely nem sértette az autonómiát. Eredményes tárgyalások után döntés született az egyetemi templom és az előtte lévő terület átadásáról a református egyház számára; az ott működő könyvtár és informatikai központ áthelyezési költségeire a CIP-hez nyújtott beruházási támogatást a minisztérium 1,2 Mrd Ft-tal kiegészítette.⁴⁹ Az ET 2001. márciusi döntése alapján szerződéssel létrejött a református egyetemi lelkészség. A Tiszántúli Református Egyházkerület a DE rektorának hivatalos kérésére jóváhagyta,⁵⁰ hogy az egyetem hivatalos irataiban, logójában, később a címerében, használhassa a Református Kollégium megalapításának 1538-as évszámát, így jelezve a debreceni felsőoktatás kezdetét.

Többszöri egyeztetés után az egyetem véglegesen jóváhagyott alapító okiratát a Magyar Köztársaság oktatási minisztere, Pálinkás József 2001. június 25-én írta alá.

⁴⁷ Az egyik alternatíva szerint az akkori felsőoktatási törvény 11. paragrafusa alapján létrehozható volt olyan szabályozott együttműködésen alapuló szervezeti struktúra, amely szerint a társuló egyházi felsőoktatási intézmény(ek), megtartva egyházi jogi személyiségüket, az adott állami felsőoktatási intézményben kari szervezetben működnek. A másik alternatíva a törvény alapszövegének módosításával adott volna általános felhatalmazást állami és egyházi intézmények integrációjára. Mindkét esetben bekerült volna a felsőoktatási törvény mellékletének felsorolásába a Debreceni Egyetem Református Hittudományi Kara. In: dr. Réffy József főosztályvezető levele melléklettel dr. Fekete Károly rektorak 2001. február 19-én, Tiszántúli Református Egyházkerület Levéltára, TtREL II.2.c._35/2001.

⁴⁸ A vatikáni szerződés többek között kimondta, hogy a katolikus felsőoktatási intézmények az államiakkal azonos támogatást kapnak. A szerződés tartalma a katolikus egyházra vonatkozik, azonban a többi egyházra is ugyanezeket a szabályokat alkalmazták.

⁴⁹ Ebből az összegből a Kassai úti oktatási központ (TEOK) beruházása könyvtárral egészült ki, az Élettudományi Épület és Könyvtár beruházás pedig olyan bővítést kapott, amely lehetővé tette az informatikai központ (DISZK) oda történő áthelyezését 2005-ben.

⁵⁰ Bölskei Gusztáv püspök erről szóló leveléről az ET 2000. május 26-ai ülésén történt bejelentés.

Pénzügyi gazdálkodás

2000-ben a gazdálkodás a törvényi szabályok szerint átmeneti rendszerben, a jogelőd intézményeknek megfelelő gazdasági egységek biztonságos tovább működtetésén alapult.

Orosz János⁵¹ gazdasági főigazgató visszaemlékezése:

„1999-ben néhányan gondoltak rám és felkértek, pályázzam meg a meghirdetett, akkor alakuló Debreceni Egyetem gazdasági főigazgatói posztját. Már »külsős« voltam, de ismertem a jogelőd intézmények gazdasági vezetőit, az alkalmazott gazdálkodási szoftvereket, volt múltam az egyetemen. Nagy szakmai kihívásnak tartottam, pályáztam és szoros eredménnyel nyertem.

1999 utolsó hónapjaiban már megkezdtük összeszedni azokat a gazdálkodási, szakmai kérdéseket, feladatokat, amelyeket meg kellett oldanunk. Felsőreolthatatlan számban találtunk problémás területeket, nagyon különböző volt a jogelőd intézmények gazdasági működése. Nagy volt az elvárás a minisztérium részéről a gyors központosítás megvalósításában, mely területeket milyen ütemben központosítsunk, mely területek maradjanak decentralizáltak. A belső szabályzatok egységesítését kellett megvalósítani a leggyorsabban azzal, hogy 2000. január 1-től gazdasági értelemben már egységes egyetemenként kellett működnünk. Megoldottuk. Az átmeneti évben munkatársaimmal közvetlenül láttam el a volt Kossuth Lajos Tudományegyetem gazdasági kiszolgálását.

A 2000. év nehézségeit nem tudtuk volna eredményesen megoldani, ha nem kapunk támogatást, feltétlen bizalmat az egyetem rektorától és a helyetteseitől. Magas szakmai színvonalon működő központi egységet hoztunk létre a jogelődök vezetőiből, munkatársaiból.

2000. évben a minisztérium által erősen támogatott Egységes Gazdálkodási Rendszer (EGR)-re vártunk, melyet alkalmatlannak tartottunk a bevezetésre. Hosszú hónapokig tartó szakmai viták után elértük a bevezetési kényszer megszüntetését és az egyetemen már működő EKB-MED rendszert tettük rendkívül rövid idő alatt (2000 november–2001 március) teljes körűvé.

2001 májusára részletes, alapos előkészítő munka után az Egyetemi Tanács elfogadta az integrált egyetem első egységes, minden szempontból áttekinthető költségvetését, hosszabb távra kialakítva a költségvetés előkészítési rendszerét, algoritmusát. A legfontosabb eredményének tartom, hogy a nagyon jelentős különbségek ellenére rövid idő alatt egy magas színvonalasan dolgozó gazdasági csapat jött létre. A türelemmel kezelt szakmai viták, azok eredményei megalapozták az egyetem további évtizedeit.”

⁵¹ Orosz János, agrármérnök (1978), vállalatgazdálkodási szakmérnök, mérlegképes könyvelő, szakközgazda. Mintegy 10 év a bankszférában, 5 év a közigazgatásban, 1990–1995: a Debreceni Agrártudományi Egyetem gazdasági főigazgatója, 2000–2003: a Debreceni Egyetem gazdasági főigazgatója, a PARTIUM'70 Zrt. vezérigazgatója.

2001-től a centrumok kivételével megszűntek a jogelőd intézmények tovább működtető gazdasági egységei, és azok alszámlái. Az egyetem első igazi közös költségvetése 2001-ben 30,4 Mrd forint összeggel számolt (ezzel a DE volt az ország második legnagyobb gazdálkodási költségvetéssel rendelkező egyeteme), amelynek 2/3 része volt ún. saját bevétel – döntően az Országos Egészségbiztosítási Pénztár által biztosított betegellátási finanszírozásból, de jelentős volt az angol nyelvű orvosképzésből eredő és a pályázati forrás. Megvalósult a több mint 600 fővel dolgozó gazdasági főigazgatóság átszervezése, központosításra került a bérügy, a pénzügy, a számvitel, a beszerzés, az anyaggazdálkodás és a közös beruházások intézése.

Az egyetem felügyelte és elősegítette a Debreceni Universitas Kht. tevékenységét.⁵² Közhasznú társasággá alakította a Nyári Egyetemet, ezzel is elősegítve hatékony működését. 2001-ben közös őrző-védő rendszert vezetett be a közbeszerzési eljárásban kiválasztott Campus-Véd 2000 Kft. megbízásával.

A Hallgatói Önkormányzat

Az egyetemi hallgatói önkormányzat létrejöttének folyamatát 2025-ben Pilishegyi Péter⁵³ így foglalta össze:

„Az integrálódó intézmények HÖK vezetői létrehozták a Debreceni Egyetem Hallgatói Önkormányzatának (DEHÖK) Előkészítő Testületét, amelynek titkárává engem választottak. Feladatomból volt többek között az ülések napirendjének, meghívóinak előkészítése, jegyzőkönyveinek vezetése, az új egyetemi Hallgatói Önkormányzat szervezeti és működési szabályzatának szövegszerű megfogalmazása az üléseken meghatározottak szerint. Az egyik legnagyobb vita abban a kérdésben bontakozott ki, hogy az új Egyetemi Tanács tagjainak mekkora arányban legyenek tagjai a hallgatói képviselők. A felsőoktatási törvény minimum egynegyed, maximum egyharmad arányt írt elő, és a jogelőd intézmények közül a DATE, a DOTE és a HWIPF esetében egynegyed, a legnagyobb hallgatói létszámmal rendelkező KLTE-n ugyanakkor egyharmad volt a hallgatói képviselők aránya az Egyetemi Tanácsban. A kompromisszumos megoldás akkor az lett,

⁵² Az Universitas Kht.-ban a jogelődök összeadott értékeiből a Debreceni Egyetemnek 90% közeli tulajdonrésze volt a DRHE és az ATOMKI 10%-os része mellett; széles körű tevékenységébe tartoztak olyanok (pl. informatikai fejlesztés, Agráripari Park, színházi kör), amiket rugalmasabban lehetett működtetni a céges világban. Vezetője Gályász József lett, aki Nagy Sándortól vette át az igazgatói teendőket.

⁵³ Pilishegyi Péter 2025-ben a Debreceni Egyetem Hallgatói Kapcsolatok és Szolgáltatások Központja főigazgató-helyettese, 1996–2001 között az *Egyetemi Élet* című lap munkatársa, 1999-ben a Debreceni Egyetem Hallgatói Önkormányzat Előkészítő Testületének titkára, 2000–2001-ben a Debreceni Egyetem Hallgatói Önkormányzatának titkára, 2001–2008 között alelnöke.

hogy megtartják a DESZ Szenátusában kialakult 31%-os arányt. A hallgatók aránya az Egyetemi Tanácsban 2000 tavaszán került ismét napirendre, amikor a törvénymódosítások és a minisztériumi elvárások miatt is csökkenteni kellett az Egyetemi Tanács létszámát, ezen belül a hallgatói képviselők számát is. A HÖK vezetése és később a közgyűlése is hosszas viták után elfogadta, hogy a hallgatói képviselők aránya a 2000 őszi megválasztásra kerülő és 2001-től hivatalba lépő Egyetemi Tanácsban 31%-ról a törvényben rögzített minimumra, azaz 25%-ra csökkenjen. Ezzel egyidejűleg az egyetemi SZMSZ-ben a felsőoktatási törvényben meghatározottnál bővebb egyetértési jogok kerültek rögzítésre, többek között az intézményi hallgatói térítési és juttatási szabályzat elfogadásával és módosításával kapcsolatban⁵⁴, a DEHÖK elnöke pedig szavazati jogú tag lett a Rektori Tanácsban.

A Debreceni Egyetemen létrehozott kari struktúrát követve a HÖK szervezetét a központi egyetemi HÖK és a kari HÖK-ök kettősségén alapulva hozták létre. A viták során, 1999 ősze és 2000 tavasza között felmerült, hogy a jogelőd DATE és DOTE hallgatói önkormányzatai az új agrár-, illetve orvoscentrumok Hallgatói Önkormányzataiként működjenek tovább, a kari HÖK és az Egyetemi HÖK közötti harmadik szinten ún. centrum HÖK-ként. A viták során az az álláspont került elfogadásra, hogy a HÖK kétszintű szervezet, azaz csak kari és egyetemi szintű HÖK kerül nevesítésre az SZMSZ-ben.

Az új egyetemi HÖK SZMSZ-ben rögzítésre került, hogy a Hallgatói Önkormányzat politikától és pártoktól független, az intézményen belül széleskörű autonómiával működő szervezet, közgyűlése képviselőket delegál az Egyetemi Tanácsba, az egyetemi bizottságokba, a kari testületekbe és bizottságokba (ezeket a kari HÖK-ök delegálták). Az ET hallgatói képviselőket az Egyetemi HÖK közgyűlése választotta meg olyan módon, hogy hivatalból tag az Egyetemi HÖK elnöke és a kari HÖK elnökök, a fennmaradó helyekre a legnagyobb hallgatói létszámú karokról kerültek képviselők megválasztásra. A Kari Tanácsokban a hallgatói képviselők arányát a karok határozták meg, a jogelőd intézmények hagyományait követve egyes karokon egynegyed, más karokon egyharmad lett a hallgatói képviselők aránya. Mindegyik Kari Tanácsban önálló képvisellel rendelkeztek a PhD-hallgatók.

Az Egyetemi HÖK közgyűlésének tagjait nem közvetlenül a hallgatók választották meg, hanem a kari HÖK közgyűlések delegálták. A DEHÖK közgyűlés létszámát a hallgatói létszámhoz kötötten állapították meg, minden 500 hallgató után 1 képviselő delegálására voltak jogosultak a kari HÖK-ök. Az egyetemi HÖK elnökét a DEHÖK közgyűlése választotta meg abszolút többséggel.

⁵⁴ A HÖK egyetértési joga kiterjedt a Tanulmányi és Vizsgaszabályzatra, az oktatók véleményezéséről szóló szabályzatra, az egyetemhez tartozó hallgatói jóléti, kulturális és sport célú ingatlanok szervezeti egységek, helyiségek rendeltetésszerű használatának megváltoztatására, a kollégiumi felvételi, valamint a hallgatói térítések és juttatások szabályzatának elfogadására és módosítására.

A közgyűlés két ülése között a DEHÖK munkáját operatíván az Elnökség irányítja, amelynek tagjai a DEHÖK elnöke, alelnöke, valamint a kari HÖK elnökök.

A hónapokig tartó egyeztetések után a rektor részvételével került sor a Debreceni Egyetem Hallgatói Önkormányzat közgyűlésének alakuló ülésére 2000. április 6-án. A történelmi jelentőségű ülésen hivatalosan kimondták a Debreceni Egyetem Hallgatói Önkormányzatának megalakulását, a közgyűlés elfogadta a DEHÖK végleges SZMSZ-ét. Ezt követően Mirki Lászlót, a jogelőd KLTE HÖK utolsó elnökét választották meg a DEHÖK első elnökévé a 2001. június 30-ig terjedő időtartamra. A DEHÖK alelnöke Nagy Adrián Szilárd, a jogelőd DATE HÖK utolsó elnöke lett, akit 2001 tavaszán elnökké választottak, és 2001. július 1-jétől átvette az elnöki feladatokat.

A Debreceni Egyetem integrációja hallgatói szinten is vitákkal, de egymás álláspontjának tiszteletben tartásával, kulturált keretek között, szakmai érvek mentén történt meg, leképezve az intézményi vezetői szinten zajló folyamatokat.

A hallgatói integráció eredményeként fokozatosan erősödő Debreceni Egyetem Hallgatói Önkormányzata az ország egyik legegységesebb hallgatói érdekképviselői szervezetévé vált. Az országos hallgatói érdekképviselői szervezet, a Hallgatói Önkormányzatok Országos Konferenciája, valamint a PhD-hallgatók országos szervezete, a Doktoranduszok Országos Szövetsége működésében vezető szerepet töltött be: több évig intézményünk HÖK és doktorandusz vezetői álltak e szervezetek élén, vezető testületeikben, elnökségeikben folyamatos a debreceni jelenlét, számos alkalommal voltunk rendezvényeik, közgyűléseik, konferenciáik házigazdái. Az elmúlt 25 évben számos alkalommal az országos jogszabályalkotáshoz is példaként szolgált a felsőoktatási integráció debreceni modellje, többek között a hallgatói térítési és juttatási ügyek szabályozása terén a 2007-ben bevezetett, egyetemi szinten közösen lebonyolításra kerülő kollégiumi felvételi és szociális ösztöndíj eljárásrendje, amelynek kidolgozásában személyesen is vezető szerepet vállaltam.”

Integrált működtetési területek 2001-től

Központi szervezeti egységbe szerveződött az informatikai szolgáltatás, a könyvtárak működése és az idegen nyelvi képzés 2001. január 1-jétől.

A *DE Informatikai Szolgáltató Központ (DISZK)* vezetőjének három pályázó közül Gál Zoltánt választotta meg az ET, irányításával sikeresen folytatódott tovább a Debreceni Egyetem informatikai fejlesztése, biztonságos működtetése. Az egyetemi templom épületében működő DISZK a már korábban központilag menedzselte, az intézményeket összekötő gerinchálózat üzemeltetését és az ezzel kapcsolatos szolgáltatásokat biztosította, valamint összegyűjtötte a szolgáltatásokat nyújtott, amelyek felélték az informatikai hálózat üzemeltetését, az oktatóknak és a hallgatóknak nyújtott széles körű

internetszolgáltatásokat (kommunikációs szerverek üzemeltetése, e-mail és www szolgáltatás), valamint az egyetemi adminisztráció számára szükséges informatikai rendszerek és eszközök üzemeltetését. Az internethez való gyors hozzáférés szükségessé tette az egyetemi számítógépes hálózat tűzfal megoldással történő leválasztását. Nagyságrendekkel sikerült növelni a világhálóra való jutás sebességét. Az egyetem a Microsoft céggel Scholar Pack szerződést kötött, így az irodai munka során szükséges programcsomagok jogtisztasága megoldódott.

A jogelőd intézmények nyelvoktatást végző szervezeti egységeinek összevonásával több mint 50 főállású és csaknem ugyanilyen számú, rendszeresen foglalkoztatott óradó nyelvtanár került a *DE Idegennyelvi Központjához (IK)* sokrétű nyelvoktatási, vizsgáztatási, tudományos, kutatási, tankönyvszerkesztési és ezekhez kapcsolódó egyéb feladatokra. Az IK kétnyelvű origó nyelvvizsgarendszer akkreditált vizsga helye lett 11 nyelvből alap-, közép- és felsőfokon. Az egyesített idegen nyelvi lektorátus vezetésére az ET döntése alapján Nábrádi Zoltánnak kapott kinevezést; pályázata kapcsán felvetődött annak az igénye, hogy az egyetemnek legyen saját akkreditált nyelvvizsgarendszere.⁵⁵

Kiemelt fontosságú volt a jogelőd intézményekben működő könyvtárak működésének integrálása. Ezt a feladatot két pályázó meghallgatása után Virágos Márta,⁵⁶ a korábbi DOTE Kenézy Könyvtárának igazgatója kapta. Ő így idézi fel az egységes *Debreceni Egyetemi és Nemzeti Könyvtár* megalakulását és a 2001. január 1-jével kezdődött közös munka kezdeteit:

„Az integrált könyvtár megfelelő működéséhez ennek szervezeti keretét kellett kialakítani, és szabályzatba foglalni az egységes könyvtári munkavégzés lépéseit. Elkészült a DEENK Szervezeti és működési szabályzata és az egységekben folyó könyvtári munkát szabályozó, részletes eljárási rendet meghatározó mellékletek. 2001-ben az Egyetemi Tanács véleményezte és elfogadta a Szervezeti és működési szabályzatot, a Gyűjteményépítési és a Könyvtárhasználati szabályzatokat. A szabályzatalkotó munka folytatásaként jött létre a DEENK Informatikai, Gazdasági és Ügyviteli, Kitüntetési és Gyakornoki szabályzata.

Az integrációval egy időben elkészült a könyvtár hosszú távú fejlesztési terve, amely az egyetem intézményfejlesztési irányelvein és az országos könyvtári stratégiai terven alapult. A 21. századi felsőoktatás szolgáltató egységeként és a modern könyvtári informatikai eszközöket felhasználva a DEENK célja olyan

⁵⁵ Az egyetem később létrehozta a saját államilag elismert egyenlő angol nyelvvizsgarendszerét, a DExam-ot.

⁵⁶ VIRÁGOS Márta, történelem–francia szakos középiskolai tanár (1974), informatikus-könyvtáros (1993), közgazdász MBA (1998), PhD (1997). Debreceni Orvostudományi Egyetem Központi Kenézy Könyvtárának igazgatója (1977–2000), DE Egyetemi és Nemzeti Könyvtárának főigazgatója (2001–2015). Egyetemi Könyvtárigazgatók Kollégiumának elnöke 2004–2014. LIBER (Ligue Des Bibliothèques de Recherche Europennes) elnökségi tag (2006–2014).

szolgáltató könyvtári rendszer kialakítása volt, amely kölcsönző könyvtárból tartalomszolgáltató könyvtárrá alakul, működésében korszerű és költségkímélő lesz. Alapelvként fogalmazta meg a DEENK, hogy a felhasználó álljon minden könyvtári tevékenység középpontjában, az integrált intézmény gyorsan és rugalmas alkalmazkodjon a hosszú távú és aktuális egyetemi, regionális és országos feladatokhoz, kövesse a korszerű információtechnikát. A fenti célkitűzést az (1) egységes működési elvek, szabályzatok kialakításával; (2) könyvtári gyűjtemény racionálisabb szervezésével, a szakkönyvtári rendszer fejlesztésével; (3) az egyetem teljes dokumentumvagyonát feltáró számítógépes katalógus építésével; (4) elektronikus bibliográfiai és teljes szövegű adatbázisok szolgáltatásával terveztük elérni. Ezen túlmenően könyvtár-informatikai kurzust indított a DEENK és elkezdte a dokumentumok digitalizálását,

A Debreceni Egyetem intézményfejlesztési és beruházási programjai alapvetően meghatározták a könyvtár fejlesztési irányát. A fejlesztések és beruházások a különböző campusokon működő karokon folyó oktatás és kutatás korszerű infrastrukturális feltételeit teremtették meg. E fejlesztési alapelvekből adódott, hogy a szakkönyvtárak is azon a helyen szolgáltatassák a könyvtári információt, ahol az adott tudományterület hallgatói és oktatói végzik munkájukat. A Kassai úton működő jogi, közgazdasági társadalom- és egészségügyi tudományi oktatási épületekkel egy időben kezdődött el 2001-ben a Társadalomtudományi Könyvtár építése, átadása 2002 novemberében történt meg. Az Élettudományi Épülettel együtt épült meg a Kenézy Élettudományi Könyvtár, átadásának időpontja 2005. november.”

Létrejött a *Life Long Learning és Távoktatási Központ*, az *Európa Tanulmányok Központja*, a *Központi Hallgatói Nyilvántartási Iroda*, az EU által akkreditált *Fordító Iroda*, valamint a *Média és PR Központ*.

Az oktatási és a kutatási tevékenység tartalmi összehangolásának érdekében kidolgozásra került a *karok, intézetek, tanszékek közötti oktatási és tudományos együttműködés* döntési és működési mechanizmusának intézményi szabályozása. A hasonló területen oktatást, kutatást végző egységek integrációja elvben három szinten valósulhatott meg: i) Az oktatási szervezeti egységek oktatási, kutatási programok mentén történő együttműködése, szakmai integrációja; (ii) oktatási szervezeti egységek koordinációs központokba integrálása; (iii) oktatási és egyéb szervezeti egységek összevonása. A feltételeket elemezve első ütemben a középső szint megvalósítására került sor, ennek alapján jöttek létre az alábbi koordinációs egységek:

- Élettudományi Koordinációs Központ (igazgató Baloghné Nyakas Antónia)
- Informatikai és Matematikai Koordinációs Központ (igazgató Herdon Miklós)
- Kémiai Koordinációs Központ (igazgató Zsuga Miklós)
- Pszichológiai Koordinációs Központ (igazgató Bugán Antal)
- Gazdaságtani Koordinációs Központ (igazgató Muraközy László)

Számviteli és Pénzügyi Koordinációs Központ (igazgató Kozma András)

Testnevelési Koordinációs Központ (igazgató Tóth Lajos)

Csizmazia Zoltán⁵⁷ akkori stratégiai rektorhelyettes ezt a folyamatot így idézi fel:

„Az előkészítés során nem dőlt el az integráció szorossága, mélysége. A Stratégiai Bizottság feladata maradt, ennek a kérdésnek a vizsgálata és a javaslatétel. Az előkészítő bizottság inkább a szoros integrációt támogatta. Nagy élvezettel vezetem az új egyetemen a stratégiai bizottságot. Mert abban az integrálódó intézmények magasankvalifikált képviselői vettek részt. Építő beszélgetések, viták voltak. Úgy ítéltük meg, hogy nagyon erős lépés lenne, hogyha a hasonló oktatási profilú tanszékeket összevonnánk. És az integráció akkori szakaszában talán nem is lett volna szerencsés. Úgy gondoltuk, hogy ezeknek a koordinációs egységeknek a létrehozása segít abban, hogy szépen fokozatosan, majd ezek a közös tanszékek kialakulnak. A Stratégiai Bizottságban mind a szoros, mind a lazább integráció mellett számos indok merült fel. A bizottság megvizsgálta az azonos nevű tanszékek, intézetek oktatási anyagát, és jelentős eltéréseket talált. Ezért a bizottság azt az álláspontot képviselte, hogy a tananyag egyezése legyen az integráció alapja. Az alapozó tárgyaknál merülhettek fel párhuzamosságok, azonban a bizottság megállapította, hogy ezeket a tárgyakat az egyes karok szakszempontok szerint oktatják, ezért ezek tananyaga jelentősen eltért egymástól. Ezt figyelembe véve a lazább integráció látszott előnyösebbnek. Azt hittük, hogy ez egy önszabályozó folyamat lesz, és ezek az egységek maguktól kialakulnak. A későbbiekben, majd a gazdasági kényszer meg a további kutatási-oktatási együttműködés hosszabb távon megvalósítja azt, amit mi egy kicsit rövidebb távon gondoltunk.”

A Pszichológiai Koordinációs központ tehetséggondozási programot indított, miután minden karon intelligencia- és motivációs teszttel felmérés készült a legjobb tanulmányi eredményt elérő másodéves hallgatók között. Ezzel a korábban létező formáinak (szakkollégiumok, tudományos diákkör) támogatása mellett hosszú távú tehetségszűrő program indult el, a karok vezetésének figyelmébe ajánlva a legkiemelkedőbb tehetségű hallgatókat, és számukra tutori rendszer bevezetését javasolva.

A testnevelési foglalkozások összehangolása korán szorossá vált a Testnevelési Koordinációs Központ munkájával, amely szoros együttműködést alakított ki az 1919-ben alapított Debreceni Atlétikai Klub (DEAC) tevékenységével. A DEAC lett a debreceni egyetemi versenysport reprezentánsa. Elmaradt az összeolvadása az agráregyetemi háttérű DASE-val. A DEAC tisztújító közgyűlése döntésével 2001-től Nyirkos István (aki a DEAC örökös tiszteletbeli elnöke lett) utódként Tóth Csaba urológus professzor

⁵⁷ CSIZMAZIA Zoltán, mezőgazdasági gépészmérnök (1960), 1990-től egyetemi tanár, Debreceni Agrártudományi Egyetem (DATE) oktatási rektorhelyettese (1992–1998), DATE rektora (1998–1999), Debreceni Egyetem stratégiai rektorhelyettese (2000–2001).

vette át az elnökséget Horváth Róbert, az MFK főigazgatója társelnökségével. A szakosztályok⁵⁸ csapatai, versenyzői sikeres résztvevői voltak a diákolimpiának, az országos egyetemi-főiskolai bajnokságnak, a sportági nemzeti bajnokságoknak.

A főiskolai karok működésének beillesztése

A Debreceni Egyetemen a meglévő két képzési szint, valamint a főiskolai hallgatók magas létszáma indokolttá és elfogadhatóvá tette a főiskolai rektorhelyettesi funkció létrehozását, amely hagyomány nélküli volt az egyetemen. Kovácsné Bakosi Éva⁵⁹, aki annak az intézménynek az éléről érkezve lett a Debreceni Egyetem főiskolai rektorhelyettese, amely 2000 előtt nem vett részt a debreceni felősktatás integrációs folyamataiban, erről az időszakról a következő gondolatokat fogalmazta meg:

„Az első másfél év feszített tempóval, tudatos lépésekben biztosította az intézményi stabilitás megteremtését, az érdekek harmonizációját sok-sok egyeztetéssel, vitával, olykor kompromisszummal, belenyugvással, lemondással vagy elfogadással.

Önálló felsőoktatási intézmény, a Hajdúböszörményi Wargha István Pedagógiai Főiskola főigazgatójaként éltem meg a felsőoktatási integráció kezdeti időszakát. Debrecenben már jóval korábban megkezdődött az új, integrált egyetemről való gondolkodás és felkészülés. A tájékozódás, a viszonyok tanulmányozása, a kommunikációs kultúra, az együttműködésre kész felek közötti párbeszéd került figyelmem fókuszába. Nagy izgalommal, lehet mondani aggodalommal töltött el bennünket, hogy milyen státuszban fogunk beilleszkedni az új egyetemi struktúrába. Megvolt annak veszélye (mint később megtudtam, nem is alaptalanul), hogy a hasonló képzési terület besorolása okán a Bölcsészettudományi Kar egyik intézetéhez integrálnak, s nem tagolódnak be a karok rendszerébe. Végül az új egyetem organogramjára annak egyik karaként kerültünk fel. Intézményünk az integráció előkészítő szakaszában felfelé ívelő korszakában volt, jelentős hallgatói létszámmal, komoly saját bevétellel, kiegyensúlyozott, szakmailag a legfelső szinten is elismert működéssel. Akkor az integráció szükségét és előnyeit még nem érezve ezen egyensúly megbomlásától, elvesztésétől tartottunk. Az integrációval egy egységében jól felépített, gazdaságilag és szakmailag jól működő rendszer elemei kerültek ki a kar hatásköréből. A székhelyen kívüliség státuszától

⁵⁸ DEAC szakosztályok 2001-ben: aerobic, asztalitenisz, atlétika, kerékpár, kosárlabda, labdarúgás, röplabda, tenisz, tollaslabda, vívás.

⁵⁹ KOVÁCSNÉ BAKOSI ÉVA, óvónő (1973), pedagógia szakos tanár (1977), pedagógia szakos előadó (1980), bölcsészdoktor pszichológia szakterületen (1981), PhD pszichológia szakterületen (1995), főiskolai tanár 1996-tól, a Hajdúböszörményi Wargha István Pedagógiai Főiskola főigazgatója (1997–2000), a Debreceni Egyetem rektorhelyettese (2000–2002), a Debreceni Egyetem Gyermeknevelési és Felnőttképzési Karának dékánja (2008–2015), tanszékvezető, intézetigazgató, szakfelelős.

én több önállóságot, hatáskör megtartását vártam. Különös feladat volt – a viszonylag ismeretlen terepen – a fegyelmezettséget, higgadságot kívánó bizalom-építés az egyetemi kollegákkal, vezetőkkel való együttműködéshez, a hallgatók megnyugtatása, biztatása, hogy immár egy országos hírű egyetem polgárai lettek. Talán ez utóbbi volt a legkönnyebb. Kedvező stratégiai megfontolás volt, hogy a karok 2000-ben tovább működő gazdasági egységként végezheték feladataikat. Ez megkönnyítette az átmenetet, a beilleszkedést, az alkalmazkodást, az összehangolódást. Ez az átmeneti idő annak megértését, elfogadását is segítette, hogy az integráció nem a korábbi értékek feloldását, hanem azok egymás mellé, ill. újra rendezését, egymás gazdagítását jelentette.

A korábban önálló intézmények sikeres egyesülését támogatta a Debreceni Egyetem első rektorának a rektori vezetésre vonatkozó koncepciója, melyben többek között én is szerepet kaptam főiskolairektor-helyettes funkcióval. A rektor személyes felkérése bátorító volt számomra. A főiskolai karok közös képvisellete és együttműködési terek kialakítása, koordinálása (szervezeti kerete a Főiskolai Karok és Képzések Kollégiuma) mellett a hallgatói ügyekkel való foglalkozás tartozott feladatkörömhöz. Két szakmai feladatot emelek ki, mely a főiskolairektor-helyettesi funkcióhoz kötődött: a gyógypedagógia szak indítási kérelme elkészítésének koordinálása és az egyetem delegáltjaként a Bologna Bizottság munkájában való közreműködés, új képzési modell kidolgozása az alsófokú pedagógusképzésre. Az egyetemi integráció előnyeire építve szándéknyilatkozat és képzési terv készült el öt kar konstruktív közreműködésével a főiskolai szintű gyógypedagógus képzés indításához, s együttműködési tárgyalást kezdeményeztünk az ELTE Gyógypedagógiai Főiskolai Karával. A DEGYGYK 2016-ban induló gyógypedagógiai szakjának kezdetei innen erednek. A főiskolairektor-helyettes a Főigazgatói Konferencia elnökségében állandó meghívottként volt jelen annak ülésein, amelyek sok hasznosítható tanulsággal szolgáltak ezen ülések, hiszen olyan aktuális témák voltak napirenden, mint az integráció, a minőségbiztosítás, az akkreditáció és a Bologna folyamat.

A rektor által működtetett Dékáni és Főigazgatói Kollégium létrejöttével, mely a tájékozódás és tájékoztatás, egyeztetés fóruma volt, folyamatos és rendszeres lett a rektorközvetlen információcsere és kapcsolattartás a vezetők számára. Éléményszerűek voltak a rektor vezette hallgatói frakcióülések, melyet a kötetlenség, de fegyelmezett, konstruktív hangvétel jellemzett. Példa és gyakorlat volt a hallgatóknak a közéleti szerep felelős gyakorlásához. A fiatalok érettsége, felelős hozzáállása, alkotó gondolkodása lenyűgöző volt, s nagyban hozzájárult a megfontolt döntéshozatalhoz. Ebben az új helyzetben rengeteg új emberrel kerültem munkakapcsolatba, új munkaterületeket ismertem meg. Olyan alkotómunkára volt alkalmam, amely hozzáadott értéként jelent meg az integrált egyetemen.”

A leendő új egyetemi karok létrejöttének megalapozása

A debreceni felsőoktatás vezetőinek szándékai szerint az integrációs törvénnyel sor kerülhetett volna, a Közgazdaságtudományi Kar⁶⁰ újonnan történt megalakulásán túl, további egyetemi karok létrehozására is. Erre ugyan 2000-ben nem került sor, de a Debreceni Egyetem az induláskor kiemelt feladatnak tekintette azoknak a képzési területeknek a támogatását és fejlesztését, azok esetében rektor- vagy centrumközvetlen intézetek létrehozását, működtetését, ahol a karrá alakulás néhány év alatt elérhető volt.

A debreceni jogászképzés újjászervezésének terve 1991-ben már bekerült a DUE tervébe, 1993-ban pedig a KLTE középtávú fejlesztési tervébe, és 1996-ban megalakult a rektor által közvetlenül felügyelt *Jog- és Államtudományi Intézet* (KLTE JÁTI), amely már az 1996/1997-es tanévtől elkezdte a jogászképzést. Az oktatás középpontjába a közjogot, a közigazgatási jogot és az Európa-jogot helyezték. 2000 márciusában a Magyar Országos Akkreditációs Bizottság (MAB) látogató bizottságának vizsgálata hatására a MAB 2000/5/XII. számú határozatával a Debreceni Egyetemen folyó önálló jogászképzés felfüggesztését, valamint a hallgatói felvétel ideiglenes leállítását javasolta. A Debreceni Egyetem vezetése, elfogadva a kritikát, nagy energiával és áldozatvállalással felgyorsította a jogászképzés stabilizálása érdekében szükséges fejlesztési folyamatot. Egy sűrített, majd egy részletes feladatterv került kidolgozásra az akkreditációs feltételek teljesítésére, és az egyetem folyamatosan tájékoztatta az oktatási minisztert az erőfeszítések eredményeiről. A JÁTI FEFA támogatásból megvalósult épületének ünnepélyes átadása a Kassai úti campuson 2000 júniusában az oktatási miniszter jelenétében megtörtént. Emellett jelentős fejlődésről lehetett számot adni a személyi feltételeket, a tanterveket, az oktatásszervezést, a szervezeti építkezést és a tudományos tevékenységet illetően. Ennek eredményeként a jogászképzés fennmaradt, jelentős fejlődésnek indult, Debrecenben 50 év után újra jogi diplomát adhatunk ki 2001-ben. Reális cél lett a karrá válás is, amely 2003 szeptemberében bekövetkezett.⁶¹

Fogorvosképzés 1976-tól volt a DOTE-n, 1981-ben új épületet kapott, 1996-ban a MAB a szakot kiválóan minősítette, 1999-ben megalakult a DOTE-n a *Fogorvostudományi Intézet* (FOTI). 2000-ben új vezető került a FOTI élére, újabb négy tanszék jött létre (a Fogpótlástani Tanszék, Fogorvosi Műtéttani Koordináló Tanszék, a Fogorvosi Élettani és Gyógyszertani Tanszék, valamint a Fogorvosi Mikrobiológiai és Patológiai Tanszék). Az akkorra már 9 tanszék működése, az intenzív tananyagfejlesztések jelentősen javították a képzés minőségét. Ebben az évben a FOTI megkezdte az angol

⁶⁰ A debreceni közgazdászoképzés előkészítése 1993-ban indult meg a KLTE-n, 1996-ban létrejött a Közgazdasági és Üzleti Tudományok Intézete, amely egyetemi közvetlen intézetként látta el 2000. január 1-ig a közgazdászoképzés szervezését és fejlesztését.

⁶¹ SZABÓ Béla, „A Debreceni Egyetem Állam- és Jogtudományi Kara. A Kar (újra)alapításának története”, in: *A jogászképzés múltja, jelenje és jövője*. Ünnepi tanulmányok, konferencia-előadások, kerekasztal-beszélgetések. szerk. TAKÁCS Péter, (Budapest: ELTE ÁJK, 2003), 289–301.

nyelvű fogorvosképzést is, elkezdődött az önálló doktori iskola szervezése és az infrastruktúra sajátérs beruházás keretében történő fejlesztése. E folyamatok eredményeként a Kormány 2003. februári rendeletének értelmében a Fogorvostudományi Intézet 2003. szeptember 1-i hatállyal Fogorvostudományi Karrá alakult, amely a budapesti után a második fogorvoskar lett hazánkban.

A gyógyszerészképzés a MAB és a Felsőoktatási Tudományos Tanács jóváhagyása alapján 1996 szeptemberében kezdődött el a DOTE és a KLTE (amely a debreceni gyógyszerészképzés kezdeményezője volt) közösen folytatott képzési tevékenysége keretében. A debreceni gyógyszerészeti oktatás egyetemi szintű alapjainak lerakása összeforrott Mezey professzor (1939–2001) nevével. A gyógyszerészképzéshez szükséges tanszékek létrehozása, az ebben részt vevő KLTE és DOTE tanszékek harmonikus együttműködése, az oktatás magas színvonala, a jelentkezők nagy száma (7-9-szeres túljelentkezés), a kiemelt társadalmi érdeklődés, a debreceni gyógyszerész továbbképzés hagyományai megteremtették a karrá alakulás feltételeit, amelynek első lépéseként hozta létre az Egyetemi Tanács 2000 februárjában a *Gyógyszerésztudományi Intézetet* (GYTI). 2001-ben először került sor gyógyszerész diploma átadására Debrecenben, majd a kapcsolódó doktori iskola eredményességére is figyelemmel, 2003-ban a Kormány jóváhagyta a DE Gyógyszerésztudományi Kar megalakulását, amellyel a budapesti és a szegedi után a harmadik gyógyszerészkar lett hazánkban.

A magyar kormány világbanki hitel segítségével az egészségügy átszervezését elősegítő programot indított, melynek részeként a DOTE keretei között jött létre Magyarországon és a közép-kelet-európai térségben elsőként a *Népegészségügyi Iskola*, amely a posztgraduális népegészségügyi szakemberképzést 1996 szeptemberében indította el. 1997 novemberében elkészült az NI épülete, amely a Kassai úti laktanyaépületek egyikeként teljes felújításával, a világbanki támogatással, valamint a Népjóléti Minisztérium és a DOTE anyagi támogatásával valósult meg. A karrá alakulás már az 1999-es tervek között is szerepelt. A MAB 2000 májusától engedélyezte az epidemiológia és egészségfejlesztés szakok indítását, 2001-ben népegészségügyi felügyelő szak indítását kezdeményezte az egyetem. A karrá alakulás folyamatának meghatározó eseménye volt, hogy a 2002 szeptemberére elkészült Társadalom és Egészségtudományi Oktatási Központban további működési területet kapott a Népegészségügyi Iskola, és hogy annak igazgatóját 2001-ben az Európai Népegészségügyi Iskolák Szövetsége elnökének választotta. Szoros együttműködés alakult ki a Debreceni Egyetem számos karával, ennek eredményeként a Népegészségügyi Iskola, az Általános Orvostudományi Kar Megelőző Orvostani Intézetének, Családorvosi Tanszékének és Magatartástudományi Intézetének társulásával 2005. december 1-én létrejött a Népegészségügyi Kar.⁶²

Az *Agrárgazdasági és Vidékfejlesztési Intézet*, amely a gazdasági élet szélesebb területén is alkalmazható ökonómiai jellegű képzéseket folytatott, a Mezőgazdaságtudományi

⁶² A Népegészségügyi Kar 2022-ben megszűnt, részben beolvastásra került az Egészségtudományi Karba, néhány szervezeti egysége az Általános Orvostudományi Karra került.

Karból vált ki, megalakulását a DE első ET ülése 2000 februárjában hagyta jóvá. Ezzel elindult az a fejlesztési folyamat, amelynek része lett az egyetem kiemelt beruházási programjában megtervezett és 2002 áprilisára megvalósult Táj- és Vidékfejlesztési Központ épülete, és amely 2002-re elvezetett az Agrárgazdasági és Vidékfejlesztési Kar 2002 szeptemberében történt megalakulásához.⁶³

A szisztematikus egyetemfejlesztő munka

Oktatás

Már 2000 februárjában létrejött az Oktatási Bizottság a karokon és az önálló intézetekben folyó oktatási tevékenység tartalmi, szervezeti és szervezési kérdéseinek összehangolására az Egyetemi Tanács döntés-előkészítő, véleményező és tanácsadó testületként, Kredit, Hallgatói és az Életen át tartó tanulás albizottsággal, Nagy János oktatási rektorhelyettes vezetésével. Ő így idézi fel az akkori történéseket:

„Az integrált Debreceni Egyetem képzési palettáján az első tanévben új szakok jelentek meg: fizikus-informatikus, élelmiszer-minőségbiztosító agrármérnöki, egyetemi alapképzési szakok, vegyészmérnöki és villamosmérnöki főiskolai alapképzési szakok, valamint újdonságként, az akkreditált iskolai rendszerű felsőfokú szakképzés első szakjaiként a hulladékgyártási technológus, továbbá az informatikus statisztikus és gazdasági tervező szakok. 2001 szeptemberétől önálló szakként a molekuláris biológus, a vidékfejlesztési agrármérnöki, az agrárkémikus agrármérnöki egyetemi szintű alapképzési szakok, továbbá a kertészmérnöki főiskolai alapképzési szak bővítette a választási lehetőségeket. A jogelőd intézmények, illetve az Általános Orvostudományi Kar és a Természettudományi Kar erőfeszítéseinek eredményeként Debrecenben először adhattunk ki 2001-ben gyógyszerész diplomát.

A felvételi statisztikák figyelembevételével elkészültek a Debreceni Egyetem kapacitástervei, amelyekben felmértük az államilag finanszírozott és a költségterítéses képzéseknél a tervezett változtatásokat, lehetőségeink határait és összeállítottuk a tervezett új képzések anyagait, beleértve a szakok szakcsoportokhoz történő besorolását és a felvételi tantárgyak listáját.

2000. év végén megjelent a Kormány új rendelete a kreditrendszer bevezetéséről. A rektori vezetés 2001. januárban létrehozta a Tantervfejlesztő Egyetemi Bizottságot a legfontosabb feladatok koordinálására az oktatási rektorhelyettes

⁶³ A kar neve 2009. júliustól Gazdálkodástudományi és Vidékfejlesztési Kar lett, majd Gazdaságtudományi Karrá alakult, miután egyesült a Közgazdaság- és Gazdaságtudományi Karral, ami a Közgazdaságtudományi Kar átnevezésével jött létre szintén 2009-ben.

elnökletével. Továbbá, egy a szakcsoportok prominens tagjaiból álló bizottság meghatározta a kreditrendszer bevezetéséhez végrehajtandó intézkedési tervet. Alapos előkészítő és egyeztető munka után benyújtásra került az Egyetemi kreditrendszerű tanulmányi és vizsgaszabályzat tervezete, amelyet az Egyetemi Tanács elfogadott.”

A Debreceni Egyetem hallgatói létszáma a 2000/2001. tanévben 21 533 volt, ebből 13 482 nappali tagozaton, 5829-en levelező/esti/távoktatásban, 1462-en akkreditált felsőfokú szakirányú továbbképzésben tanultak, a PhD-képzés 20 doktori iskolájában 352 nappali és 418 levelező hallgató végzett tudományos kutatómunkát. Az egyetemi oktatók száma 1410 volt, közöttük 157 egyetemi tanár, 20 akadémikus, 126 az MTA doktora, a PhD-fokozattal rendelkezők száma 618 volt.

Tanárképzés

Az új egyetem integrációs folyamatainak egyik kiemelt területe a tanárképzés volt. Elkezdődött a szakmai együttműködés a korábbi KLTE nagy tanárképző karai (BTK, TTK) és a döntő mértékben pedagógusképző karai (Pedagógiai Főiskolai Kar, Konzervatórium), valamint a Műszaki Főiskolai Kar (műszaki mérnöktanárképzés) és a Mezőgazdaságtudományi Kar (agrármérnöktanár-képzés) között. Imre László⁶⁴ visszatekintése:

„Az integrált egyetem első vezetőségében a tanárképzés felügyelete volt a feladatom tanárképzési rektorhelyettesként. A szerepkör azért kívánt rektorhelyettesi pozíciót, mert a jelentős tanárképzési profilú TTK és a BTK, vagyis a KLTE mellett más egyetemen is eleve volt bizonyos fokú tanárképzés. Például az agráregyetemet végzők közül többen szakoktatók lettek, vagy például a Konzervatóriumnak is volt tanárképzési profilja. Kellott valaki, aki a döntő mértékben tanár- és pedagógusképző karok (BTK, TTK, Pedagógiai Főiskolai Kar, Konzervatórium) és a műszakimérnök-tanárképzést, valamint az agrármérnök-tanárképzést biztosító között megteremti az együttműködést. Az új karokkal kiegészült Debreceni Egyetemen kibővített formában kellett életre hívni és működtetni a különböző tanácsadói és szakértői testületeket (Tanárképzési Kollégium, Tanárképzési Bizottság, Közoktatási Albizottság). A bizottsági munka során célunk az egyes karokon folyó tanár- és pedagógusképzési tevékenység megismerése volt. Példaértékűnek

⁶⁴ IMRE László, magyar nyelv és irodalom szakos középiskolai tanár (1968), irodalomtörténész, kritikus, 1998-tól egyetemi tanár, tanszékvezető, KLTE, majd a DE BTK XIX. Századi Magyar Irodalom Tanszék, az MTA tagja 2007-től; KLTE BTK dékán (1989–1992), a KLTE rektorhelyettese (1998–2000), DE rektorhelyettese (2000–2003), rektora (2003–2004).

tekinthető az a MFK és a BTK közötti együttműködési megállapodás, amely szerint a műszaki tanárképzés a DE általános tanárképzési rendjébe illeszkedve folytatódott. Minőségileg új és széles perspektívájú feladatot jelentett a pedagógus továbbképzés és a szakvizsgára felkészítő szakirányú továbbképzési programok egyetemi szintű felügyelete. Az első évet 120 hallgató fejezte be. Fenntartói feladatainkból adódott a gyakorló intézmények (Kossuth Lajos Gyakorló Gimnázium, Kossuth Lajos Gyakorló Általános Iskola, Arany János Gyakorló Általános Iskola) valamint a nem gyakorló közoktatási intézmények (óvodák) és a beiskolázási feladatok koordinálásáért való felelősségvállalás. Tanárképzési rektorhelyettesként volt egy ábrándos tervem, hogy itt kellene megteremteni az agrárszakoktatás országos centrumát, ennek meg lettek volna a hagyományai is, el is kezdtük a minisztériumot (az agrárt is) bombázni, de éppen ekkor mutakoztak meg a megszorító intézkedések első jelei.

2003–2004 között a bölcsészkar adta az egyetem rektorát, személyemnek adatott meg ez a megtisztelő és felelősségteljes feladat. Amikor az integrált egyetem ténylegesen megkezdte a működését, sok minden elindult, de másnak a rektorsága alatt fejeződött be. A rektori időszakom legnagyobb sikerének a 2004-es Debreceni Konferenciát tartom. Az Európai Unióhoz csatlakozás előtt néhány nappal, április végén megtartott konferenciának az volt az alap gondolata, hogy itt, az észak-alföldi régióban, ahol elég közel vagyunk a szlovák, ukrán, román határhoz, voltaképpen új időszámítást kellene kezdenie ennek a négy népnek, négy országnak, amelyek között éppen elég ellentét volt az évszázadok során. Az volt a gondolat, hogy ezt ne politikusok, ne miniszterek, ne a hivatalosság deklarálja, hanem nagy erkölcsi és szakmai tekintélyű emberek. Az az elképzelés is benne volt ebben, hogy egy igazán komolyan vehető egyetemnek nem pusztán oktatási, tudományos, továbbképzési, innovációs stb. feladatai vannak, hanem mint egésznek felelősséget kell viselnie a legátfogóbb kulturális, erkölcsi, tudományos ügyekben. Művészek, írók, tudósok, rektorok, püspökök voltak jelen a konferencián, köztük olyan nevek, mint Melis György operaénekes, Dobos László író, Erdő Péter bíboros, Bölcskei Gusztáv püspök, Mádl Ferenc államfő.”

Tudományos kutatás

Az integráció során első lépésként megteremtődtek a tudományos tevékenység és a doktori képzés egységes, egyetemi szintű szervezeti keretei, létrejött az Egyetemi Tudományos, Doktori és Habilitációs Bizottság (ETDHB), amelynek a főbb határozatai, illetve javaslatai az ET felé a következők voltak:

- Kidolgozta a doktori és a habilitációs szabályzatot, a normatív kutatástámogatás⁶⁵ egyetemen belüli felosztásának és felhasználásának szabályzatát, az alaptevékenységet kiegészítő tudományos tevékenység körébe tartozó szerződéses munkák szabályzatát, a szellemi termékek jogvédelmének szabályzatát.
- Elfogadta és a MAB-hoz felterjesztette a doktori iskolák ideiglenes akkreditációs pályázati anyagát. 2001. január 1-től 20 doktori iskola működött az egyetemen.⁶⁶
- Döntött 168 egyetemi doktori (PhD) fokozat megadásáról és 69 habilitált doktori cím adományozásáról, megtárgyalt és támogatott három magántanári előterjesztést.
- Döntött öt díszdoktori cím odaítéléséről, Király Zoltán (MTA Növényvédelmi Kutatóintézet, Budapest), Maria Benedetti Donati (Maria Negri Sud, Santa Maria Imbaro, Olaszország), George Karoly Radda (University of Oxford, Egyesült Királyság), Kornai János (Harvard, Egyesült Államok és Collegium, Budapest), Harry S. Jacob (University of Minnesota, Egyesült Államok) öregbítették az egyetem hírnevét.

Az ETDHB munkája során igyekezett megőrizni a jogelőd intézmények jól működő hagyományait, figyelembe vette a karok autonómiáját és a fejlődési szintjeik közötti különbségeket: a hagyományosan erős tudományterületeken a színvonal megőrzésére, a „felfutó” szakterületeken fokozott támogatásra törekedett. Folyamatosan támaszkodott az egyetem akadémikusainak (Beck Mihály, Csikai Gyula, Damjanovich Sándor, Daróczi Zoltán, Fésüs László, Gáspár Rezső, Gyíres Béla, Győry Kálmán, Kovács László, Lipták András, Lovas István, Muszbek László, Pálinkás József, Ruzsa Imre, Szegedi Gyula, Székely György) munkájára. A DE akadémikusainak száma 2001-ben elérte a 20-at Görömbei András, Kertész András (velük hosszú évek után nem budapesti tagjai is lettek az Akadémia Nyelv- és Irodalomtudományi Osztályának), Joó Ferenc és Vajda Mihály MTA taggá választásával.

⁶⁵ A 2001. évi országos normatív kutatási támogatás 14%-át a kapta meg a DE, a második legnagyobb összeggel (256 millió Ft).

⁶⁶ A DE doktori iskolái 2001-ben (zárójelben az iskola vezetőjének neve): Történelemtudományok (Barta János), Irodalomtudományok (Bitskey István), Nyelvtudományok (Kertész András), Multidiszciplináris bölcsész tudományok (Vajda Mihály), Matematika és számítástechnikai tudományok (Daróczi Zoltán), Fizikai tudományok (Beke Dezső), Kémiai tudományok (Joó Ferenc), Földtudományok (Kerényi Atila), Biológiai tudományok (Borbély György), Környezettudományok (Tóthmérész Béla), Elméleti orvostudományok (Damjanovich Sándor), Klinikai orvostudományok (Szegedi Gyula), Egészségtudományok (Ádány Róza), Gyógyszertudományok (Gergely Lajos), Multidiszciplináris orvostudományok (Muszbek László), Növénytermesztési és kertészeti tudományok (Ruzsányi László), Állattenyésztési tudományok (Bánszki Tamás), Multidiszciplináris agrártudományok (Nagy János), Közgazdaságtudományok (Szabó Katalin), Multidiszciplináris társadalomtudományok (Nemessályi Zsolt).

Nemzetközi kapcsolatok

Az induló egyetem külügyi viszonyrendszere Bazsa Görgy rektorhelyetteshez tartozott, aki azt 2025-ben a következőkben foglalta össze:

„Az új egyetem vezetésében az első ciklusban – előzetes egyeztetések alapján – helyet kaptak az elődintézmények rektorai. Én a nemzetközi kapcsolatok rektorhelyettese lettem. A 2001-es ciklusváltáskor készült rektori összefoglaló az egyetem másfél évről így összegezte: »A jogelőd intézmények nemzetközi kapcsolatainak áttekintése után a Rektori Tanács iránymutató határozatát felhasználva elkészült és az Egyetemi Tanács által elfogadást nyert a Debreceni Egyetem nemzetközi stratégiáját meghatározó alapdokumentum. A dokumentum meghatározza az egyetemen folyó nemzetközi tevékenység alapvető célját, valamint azokat a területeket, amelyek a jövőben a Debreceni Egyetem egyetemi szintű nemzetközi tevékenységének a fő irányait alkotják. A dokumentum melléklete meghatározza, hogy az egyetem szerződésben rögzített kapcsolatai a jövőben egyetemi, kari vagy intézeti-tanszéki kapcsolatokként élnek tovább.

Az egyetemi szintű nemzetközi szerződésekhez kapcsolódó tevékenység mellett a beszámolási időszakban az alábbi szerződések előkészítésére, megkötésére, illetve a meglévő szerződések esetén azok megújítására került sor. Haifai Egyetem, Carmel College, Haifa (Izrael); Nagyváradai Egyetem; Jyväskylä Polytechnic, (Finnország); Ahmad Dahlan Egyetem (Yogyakarta, Indonézia), Ungvári Állami Egyetem; Niigata Egyetem (Japán); Rostocki Egyetem; Babeş-Bolyai Egyetem; Johannes Kepler Egyetem, Linz; Tor Vergata Egyetem, Róma; V.M. Koretsky Institute, Ukraine; Uzhhorod State Institute, Ukraine; University of Kentucky (USA).

A jogelőd intézmények által benyújtott pályázatok lebonyolítása mellett 2000 novemberében benyújtottuk a Debreceni Egyetem első integrált ERASMUS pályázatát. Kialakítottuk az ERASMUS-hoz kapcsolódó egyetemi tevékenység szabályait, amelyet az Egyetemi Tanács elfogadott. Az egyetem alapító – és aktív – tagja lett a European University Association-nek⁶⁷, ami két elődszervezet (Confederation of EU Rectors' Conferences CEURC) és Association of European Universities CRE) egyesülésével jött létre 2001-ben. <https://archives.eui.eu/en/isaar/742>. Ma is úgy tartom, hogy a Debreceni Egyetem – közel fél-évezredes hagyományt követve – az európai egyetemek közösségébe tartozik, de egyúttal nyitott és kölcsönös kapcsolatokat tart a világ minden más tája felé.«

⁶⁷ A European University Association (EUA) Salamanca Egyetemen 2001. március 1-jén született alapító okiratán szerepel a Debreceni Egyetem rektorának aláírása, aki részt vett az EUA-t létrehozó Salamanca Konvencióban.

A hazai kapcsolatrendszer

A város – Egyetemváros

Az egyetem és Debrecen városa között 2000 őszén együttműködési megállapodás született, amelyet mind a Városi Közgyűlés, mind az Egyetemi Tanács elfogadott. Ennek mentén kiegyensúlyozott és egymás érdekeit figyelembe vevő együttműködés folyt. A megállapodás⁶⁸ felölelte az infrastrukturális fejlesztéseket, a főépület előtti tér egyetem részére történő átadását, az Agrár Ipari Park létesítésének támogatását, közös technológiatranszfer-cég alapítását⁶⁹, lakások biztosítását az egyetem részére, a Tisza István-szobor felállításának ügyét, továbbá az egészségügyi ellátási, a sport és kulturális területeket. Egyetemváros elnevezéssel az egységes központi campus a város nevesített részeként rögzítésre került⁷⁰, illetve ennek rendezési/szabályozási terve megszületett; ezzel valamennyi debreceni campusterületnek lett elfogadott igazgatási terve, lehetővé téve a következő évek beruházási programjának megvalósítását.

A Tisza István-szobor

Tisza István neve összekapcsolódik az egyetem történetével. Miniszterelnöksége idején született meg a döntés a Debreceni Királyi Tudományegyetem megalapításáról. Jelentős szerepe volt abban, hogy Pozsony mellett Debrecen is megkapta az egyetem létrehozásának lehetőségét, és hogy a Ferenc József császár felé az egyetemalapításról benyújtott felterjesztésbe az eredeti tervekkel szemben bekerült, hogy legyen orvostudományi kar is Debrecenben. 1921-ben az egyetem felvette Tisza István nevét, 1926-ban pedig az 1918-ban IV. Károly jelenlétében megnyitott első egyetemi épület (Tudományegyetemi Klinikák, később a DOTE főépülete) előtt, Klebelsberg Kunó (Tisza István munkatársa és barátja) vallás- és közoktatási miniszter jelenlétében Horthy Miklós kormányzó felavatta Tisza István szobrát, Kisfaludi Strobl Zsigmond alkotását. A szobrot 1945-ben, amikor az egyetem neve Debreceni Tudományegyetem lett, a diákság eltávolította, a szobor 55 évig a Déri Múzeum raktárába került. A Debreceni Egyetem megalakulása után a Városvédő és Szépítő Egyesület kezdeményezte a szobor újrafelállítását. Időközben a DOTE főépülete elé Varga Imre műve, a *Professzorok* szoborcsoport került és a Képző és Iparművészeti Lektorátus nem támogatta annak áthelyezését. A város a szobor felállítására két helyszínt javasolt, az egyik az akkor még

⁶⁸ A megállapodás teljes szövege megjelent az egyetemi újság decemberi számában. *Egyetemi Élet*, XXXIX/8.

⁶⁹ Ehhez a Debrecen, Füredi út 44. szám alatti 640 m² alapterületű ingatlan használatát a város ingyenesen biztosította.

⁷⁰ AZ EGYETEMVÁROS táblák 2001. januártól jelentek meg a Nagyerdei campust határoló utcákban, napjainkban is láthatók.

egyetemi tulajdonban lévő egyetemi templom előtti parkot, amely akkor szintén az egyetemhez tartozott, vagy az egyetem főépülete előtti, a város tulajdonában lévő parkot. Az Egyetemi Tanács februári első ülésén élénk vita alakult ki,⁷¹ mivel a KLTE rektori tanácsa néhány hónappal korábban nem járult hozzá a szobor felállításához az egyetemen. Az ET többségi szavazási eredménnyel a szobornak az egyetem területén történő felállítása mellett döntött és ad hoc bizottságot állított fel, amely az ET következő ülésére azt a javaslatot terjesztette elő (ezt az ET támogatta), hogy a szobor az eredeti helyén legyen felállítva, a *Professzorok* szoborcsoport pedig kerüljön az I. sz. Belgyógyászati Klinika elé. Imre László rektorhelyettes, az ad hoc bizottság elnöke, személyesen kereste fel Varga Imrét, aki végül nem járult hozzá az áthelyezéshez. Az ET májusi ülésén a szobornak az OEC Elméleti Tömbje és a Centrumelnöki Hivatal közötti, a Nagyerdei krt. felé nyitott újonnan kialakított téren, a Képzőművészeti Lektorátus által is támogatott elhelyezését támogatta.

7. kép. A Tisza István-szobor leleplezése.

A képen: Fésüs László rektor, Kósa Lajos polgármester, Orbán Viktor miniszterelnök

⁷¹ Egyetemi Tanács 2000. február 10-ei ülése, Jkv. 39–45.

A Tisza-szobor újra felállításának 2000. október 31-ei ünnepségére Debrecenbe utazott az ország kormánya, azon beszédet mondott Orbán Viktor miniszterelnök, Bölcskei Gusztáv református püspök, Kósa Lajos polgármester és az egyetem rektora.⁷²

Az egyetem Hallgatói Önkormányzata javaslatára és a szenátusa döntése eredményeként a Tisza-szobor 2016. október 31-én az egyetem főépülete előtti tér nyugati részére lett áthelyezve. A tér keleti részén 2018 óta Klebelsberg Kunó szobra áll. A 2021. évi IX., a közfeladatot ellátó közérdekű vagyonkezelő alapítványokról szóló törvénnyel az egyetem fenntartására létrehozott szervezet a Gróf Tisza István Debreceni Egyetemért Alapítvány néven működik.

Régió

Három intézmény (Debreceni Egyetem, Nyíregyházi Főiskola, Szolnoki Főiskola) regionális együttműködésének előkészítésére koordinációs munka indult. A tervezett együttműködés középpontjában a kétlépcsős, átjárható képzési rendszer kidolgozása állt, átfogva az egész képzési struktúrát, széles körben érintve valamennyi képzési szintet és szinte valamennyi kart. Az együttműködésre vonatkozó szándéknyilatkozatot az Egyetemi Tanács elfogadta.

Társadalmi Tanács

Az országban az elsők között Debrecenben kezdte meg 2000 őszén munkáját a Társadalmi Tanács⁷³. A tanácselnöki feladatait ellátó Berényi Dénes irányításával gyorsan kialakult a rendszeresen ülésező testület munkamódszere. Tagjai észrevételeikkel, javaslataikkal hasznos segítséget adtak a gazdasági igények kielégítésére irányuló egyetemi tevékenység, a hatékonyság és a minőség figyelemmel kísérésében, értékelésében, az oktató- és kutatómunkával kapcsolatos javaslatok kidolgozásában, a fejlesztési tervek véleményezésében.

⁷² A miniszterelnök és a rektor beszéde olvasható az egyetemi újság decemberi számában. *Egyetemi Élet*, XXXIX/7, 4–5.

⁷³ A DE Társadalmi Tanács megválasztott tagjai: Aradi Zsolt (Pénzügyminisztérium), Balogh János (MATÁV), Berényi Dénes (MTA ATOMKI), Bosák Nándor (Nyíregyházi-Debreceni Római Katolikus Egyházmegye), Bölcskei Gusztáv (Tiszántúli Református Egyházkerület), Búvár Géza (KITE Rt.), Dohy János (MTA Agrártudományi Osztály), Csiba Gábor (Borsod-Abaúj-Zemplén Megyei Kórház), Dániel Péterné (Debreceni Irinyi János Gimnázium és Szakközépiskola), Fülöp Zsolt (Trans-Sped Logisztikai Szolgáltató Központ Kft.), Gulyás Balázs (Karolinska Egyetem), Koczka László (MKB Rt.), Kósa Lajos (Debrecen város polgármestere), Meskó Attila (MTA főtítkára), Orbán István (Egis Gyógyszergyár), Szabóné Kerékgyártó Judit (Hajdú-Bihar Megyei Bíróság).

Országos

A fenntartót képviselő Oktatási Minisztériummal az együttműködés napi szintű és konstruktív volt, képviselőjünk rendszeresen részt vett az ET ülésein. Folyamatos munkakapcsolat volt az Egészségügyi Minisztériummal, valamint a Földművelési és Vidékfejlesztési Minisztériummal. Szerződés rögzítette az MTA által támogatott kutatóhelyek működési rendjét és feltételeit.

A falak leomlanak

A létrejött Debreceni Egyetem négy, több évtized alatt kiérlelt, belső szabályrendszerrel és rögzült szokásokkal bíró jogelőd intézményből jött létre, és Debrecen város négy, egymástól különböző távolságban lévő területén (Nagyerdei, Böszörményi úti, Kassai úti és az Ótemető úti campus), továbbá Hajdúböszörményben és Nyíregyházán működött. Bár a 90-es évek integrációs folyamatai, a DUE és a DESZ eredményei, az intézményeket átívelő hallgatói szerveződések nagymértékben elősegítették az együtt gondolkodást és tervezést, az egyetem első másfél évének egyik legnagyobb kihívása a különböző történeti hagyományú közösségeket elválasztó, intézményi háttérű szellemi falak lebontása, az együtt megteremtett és megélt saját identitás és értékrend alapjainak lerakása volt. Negyedszázad távlatából, amikorra nagymértékben gazdagodott és mélyen rögzült a debreceni egyetemi identitás, az egyetem első másfél éves működéséről elmondható, hogy sikeresen bontotta le az egymástól elválasztó falakat, és kezdte el a belső világa és arculata formálását. Ennek természetes terepe volt az egyetem széles köréből merített rektori vezetése kilenc rektorhelyettessel, a rektori és az egyetemi tanács ülései, a létrejött bizottságok tagjainak rendszeres találkozója, véleménycseréje, vitája, a közösen formált jövőről az együttműködésen alapuló bizalom jegyében született döntések.

A hallgatók, Pilishegyi Péter ide kapcsolódó visszaemlékezése szerint, könnyen alkalmazkodtak a változásokhoz:

„Az integrációs folyamatból a hallgatók a mindennapi életüket tekintve, tanulmányaikban, szabadidős tevékenységeikben keveset érzékeltek. Tanulmányi szempontból az egyik leglátványosabb változás az oklevelekben történt, amelyeket 2000-tól a Debreceni Egyetem bocsátott ki, az első években feltüntetve a jogelőd intézmény nevét is, ahol a hallgató megkezdte a tanulmányait. A rendezvények szempontjából pedig 2000. május 2-át tekinthetjük szimbolikus mérőföldkőnek, amikor az első Debreceni Egyetemi Napok hallgatói kulturális rendezvénysorozat keretében a rektor és Mirki László DEHÖK elnök vezetésével, Somogyi Béla alpolgármester részvételével a hallgatók kalapácsokkal fizikailag ledöntötték a volt DOTE és KLTE területének határát elválasztó betonfalat, egyesítve az Egyetem téri és Nagyerdei körúti campust.”

8. kép. A falbontás képeiben.

A dobogón a rektor mellett Somogyi Béla alpolgármester és Mirki László HÖK elnök, jobb oldali képen a rektor. MTI fotók: Oláh Tibor

Az egységes Debreceni Egyetem külső megjelenésének különleges eseménye volt a 2000/2001-es egyetemi tanév országos megnyitó ünnepsége, amelyen Pokorni Zoltán oktatásügyi miniszter mondta el tanévkezdő gondolatait a főépület díszudvarán, és elismerően beszélt a debreceni egyetemi integráció eredményeiről. Az ünnepséget az országos televízió élőben közvetítette, így az egyetem más épületeiben ezzel egy időben, egységes koreográfiával tartott kari évnnyitókon ki lehetett vetíteni a díszudvari történéseket, lehetővé téve az ünnepség közös megélését. A rektor, miután köszöntötte a résztvevőket és a 100 szakra felvett közel 4000 elsőéves hallgató közül a megjelenteket, beszédében nagy hangsúlyt kaptak a következők:⁷⁴

„A széles spektrumú, multidiszciplináris, több kampusszal rendelkező, csaknem huszontháromezer hallgatót számláló egyetemünk a Debrecenben 1538-ban kezdődött felsőoktatás több évszázados gyökereiből, XX. századi történetének erős forrásaiból táplálkozva kezdte el ez év január 1-én, az újév új évezred küszöbén, fejlődésének legújabb szakaszát. A történelmi múltunkat hordozó református egyház debreceni felsőoktatási intézményeivel egyelőre még – remélhetőleg csak átmenetileg – társult formában működünk együtt.

Mit értünk el néhány hónap alatt? Lebontottuk a falakat a szó fizikai és szellemi értelmében is a jogelőd intézményei között. Az egyetem működése, vezetése stabil, pénzügyei rendben vannak. Szabályzatainkat döntő részben megalkottuk. Kialakítottuk a döntési kompetenciák világos rendszerét. Elfogadott intézményfejlesztési és beruházási tervvel rendelkező. Kormányzati támogatással elkezdtük az új korszak építkezéseinek munkálatait. Ennek keretében átadtuk

⁷⁴ A beszéd teljes terjedelmében elérhető az *Egyetemi Élet* 2000. szeptemberi számában, XXXIX/1, 4–5.

rendeltetésének az első épületet a jogászok számára. Nagyszerű új helyen az átalakított Bocskai laktanyában kezdte meg a tanévet a Kossuth Lajos gyakorló gimnáziumunk.

9. kép. Országos egyetemi tanévnyitó, 2000. szeptember 3. A képen a díszasztalnál balról jobbra: Borbély György TTK dékán, Pokorni Zoltán miniszter, Fésüs László rektor, Balogh László BTK dékán (első sor), Bazsa György és Csizmazia Zoltán rektorhelyettesek (hátsó sor). MTI fotó: Oláh Tibor

Messzebbre jutottunk az egységes szemléletben, egymás megismerésében, a közös elhatározásokban és tettekben, mint amire sokan számítottak. Szép példái ennek igényes oktatói követelmény rendszerünk, a hallgatói önkormányzat szinte zökkenőmentes egységbe kovácsolódása, vagy ahogyan kialakultak a karok közös erejéből azok a tudományos fő csapásirányok, amelyek meghatározzák a Debreceni Egyetem következő korszakának nemzeti jelentőségű kutatási programjait; nevezetesen a funkcionális genomikán és a modern kémián, informatikán alapuló orvos biológiát. illetve a környezettudományi irányokat – nem feledve a többi diszciplína súlyát és fontosságát.

Korábban nem tapasztalható gyümölcsöző együttműködés alakítottunk ki Debrecen város vezetésével és közgyűlésével. Segítségükkel létrejött a legnagyobb

campusunkon, sokak szerint közép Európa egyik legszebbikén, a debreceni egyetemváros. ...

A magyar társadalomban soha nem tapasztalt érdeklődés nyilvánul meg a felsőoktatási intézményeink, így egyetemünk iránt is. A város a régió, a társadalmi környezet elvárásainak azonban csak akkor tudunk megfelelni, ha az igényeket követve átalakítjuk az egyetemünk belső világát, ha megteremtjük a rövid idejű képzések, a főiskolai és az egyetemi szakok közötti átmenetet az elmúlt években született, nagy jelentőségű »Bologna Dekrétum« jegyében. Ha lehetővé tesszük a hallgatóknak az európai kreditrendszeren alapuló horizontális mozgást tanulmányaik alatt. Ha a szó legszélesebb értelmében látunk hozzá a felnőttképzéshez, az élet végéig tartó tanulás szolgálatához. Ha az eddigieknél jóval nagyobb figyelmet fordítunk a kutatási eredmények gyakorlati hasznosítására. Ha karaink... megtalálják új kiterjesztési pontjaikat. Meggyőződésem, hogy a sokszínű, gazdag tudományos világgal rendelkező integrált egyetemek tudnak igazán nagyot előre lépni. Itt alakulhatnak ki azok a működési mintázatok, amelyek a hallgatóknak széles lehetőséget adnak a végleges karrierkép kiépítéséhez, az ehhez szükséges sokelemű, önmaguk által vezérelt felkészülés megvalósítására, ahol akár módosulhat is a kezdeti szak, ahol áthallgatással olyan információkat, ismeret blokkokat gyűjthetnek, amelyek a legjobban felkészítik őket leendő életpályájukra. Mindebből az is következik, hogy a modern egyetem világban a hallgató nem lehet passzív résztvevő. Alakítsák ki elképzelését életpályájáról, s ehhez aktívan gyűjtsék az ismereteket, a krediteket, maga építse fel a saját curriculumát.”

A megválasztott rektor, a történeti tradícióknak megfelelően, nyilvános egyetemi tanácsülésen rektori székfoglaló előadást tartott.

Új hagyományok kialakítása jegyében a tanévkezdéshez kapcsolódott a professzori sportversenyek megrendezése, az egyetemi és főiskolai tanárok szeptemberi zenés vacsorája a díszudvaron, amelyen a résztvevők sorsolással kerültek korábban nem ismert professzortársakkal egy asztaltársaságba. Megrendezésre került az első egyetemi bál 2001 februárjában.

Kialakult az egyetemi jelképrendszer. A református kollégium hagyományait követve a zöld és az óarany lettek az egyetem színei, jelképe pedig a gerundium lett, amely eredetileg a kollégium diákjai által egykor tűzoltásra is használt hosszú bot volt.⁷⁵ A szimbólumként használt gerundiumok ehhez a nagybothoz hasonlóak. A rektori gerundium zászlós-báránys csúcscsúccsal, a kari gerundiumok csúcsai a karok szimbólumával díszítettek. A rektori és a már a Debreceni Királyi Tudományegyetemen működő karok gerundiumainak csúcscsúccsai több mint 100 éve változatlanok, az egyetem újabb

⁷⁵ GÁBORJÁNI Szabó Botond, „A Gerundium – egy jelkép születésének háttere”, *Gerundium – Egyetem-történeti Közlemények* 1, 1. sz. (2010): 8–27.

karai gerundiumaikra az adott képzési terület jelképeit tették. Rektori, dékáni és egyetemi tanári talárok készültek, összhangban a református kollégiumi diáktógák szabásával és díszítésével.⁷⁶ Minden kar meghatározó színt kapott, amely megjelent a dékáni talárok vállsáljainak színében, a diplomaosztón a hallgatók fekete talárban jelentek meg, amelyre a kar színét jelképező vállpánt került. Nem került bevezetésre a sok egyetemen gyakori kalap és kesztyű használata. Később díszes, szintén a református kollégiumi mintára készült, a Debreceni Egyetem felirattal és a 2001-ben elfogadott gerundium logóval (lásd később) hímzett diáksapkával bővült a diplomájukat átvevő hallgatók ünnepi ruházata.

10. kép. Az egyetem és a 2000-tól működő öt kar – ÁOK (aesculap), BTK (bagoly), KTK (navigáló hajó), MTK (bika), TTK (mikroszkóp) – gerundiumainak csúcspdíszei a jelképeikkel

Rögzültek a forgatókönyvek az ünnepi intézményi rendezvényeikhez, amelyek szép pillanatai lettek a tógás diákok be- és kivonulásai a gerundiumokkal a *Te Deum* zenéjére.⁷⁷ Kiemelt rendezvénné vált az egyetemi doktoravató ünnepség, amely oktatói-kutatói életpálya állomásait követve az újonnan PhD-fokozatot szerzettek eskütételével (amelyet a hagyományos református kollégiumi tógába öltözött diákok az eléjük vitt gerundiumok előtt tesznek le) és doktorrá fogadásával kezdődik, a habilitációs oklevelek,

⁷⁶ A rektori, dékáni és egyetemi tanári talárok és a hallgatói tógák tervezését Módis László professzor vezetésével a Tógabizottság végezte.

⁷⁷ A *Te Deum* Marc-Antoine Charpentier francia zeneszerző műve.

magántanári kinevezések átadásával, kitüntetések átadásával, a professor emeritus címet elérték méltatásával folytatódik, végül díszdoktoravatással fejeződik be.

Az arculatépítés jegyében az Egyetemi Tanács, pályázat alapján és annak elbírálására létrehozott bizottság javaslatára, 2001. márciusi döntésével bevezette az egyetem ikonikus szimbólumának, logójának használatát⁷⁸, amelynek alapja a gerundium művészi rajza és a Debreceni Református Kollégium alapításának évszáma.⁷⁹

Köszönetnyilvánítás

Köszönet illeti visszaemlékezéseik megírásáért Bazsa Györgyöt, Csizmazia Zoltánt, Édes Istvánt, Györy Kálmánt, Imre Lászlót, Kovácsné Bakosi Évát, Nagy Jánost, Nagy Sándort, Orosz Jánost és Virágos Mártát, továbbá Pilishegyi Pétert a DEHÖK-ről készült írásáért és az *Egyetemünk története* című könyve anyagának rendelkezésre bocsátásáért, Rófi Mónikát írásos anyagok és fotók felhasználásában nyújtott segítségével.

⁷⁸ A Debreceni Egyetem Arculati Kézikönyve: https://web.archive.org/web/20171201042900/http://wwwold.unideb.hu/arculat/komm_index.htm#.

⁷⁹ A Debreceni Egyetemnek 2017-től a korábbi arany és zöld színvilághoz illeszkedő és az 1538-as évszámot továbbvivő címere van, amely hallgatói kezdeményezésre és tervezéssel készült el.